

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ПСИХОЛОГІЇ ТА БЕЗПЕКИ

Кафедра фінансів та обліку

**ДІЯЛЬНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ В СИСТЕМІ
АНТИКОРУПЦІЙНИХ ЗАХОДІВ**

кваліфікаційна робота
здобувачки вищої освіти
2 курсу денної форми навчання
ОЛІЙНИК Валерії Вікторівни

Науковий керівник
кандидат економічних наук, доцент
МАРУШКО Надія Семенівна

Рецензент
Кандидат економічних наук, доцент
ВОЛЯНИК Галина Михайлівна

Кваліфікаційна робота допущена до захисту
„07” грудня 2023 р., протокол № 5
завідувач кафедри фінансів та обліку,

(підпис)

(МЕЛЬНИК С. І.)

Львів
2023

Завдання

АНОТАЦІЯ

ОЛІЙНИК В. В. Діяльність фінансової розвідки в системі антикорупційних заходів. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2023.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню теоретичних основ та надання практичних рекомендацій щодо фінансової розвідки в системі антикорупційних заходів. Розглянуто теоретичні засади фінансової розвідки як ефективного інструменту протидії корупції; проаналізовано джерела формування нелегальних фінансових операцій, діяльність антикорупційних органів в процесі проведення фінансових розслідувань; проведено дослідження щодо інформаційного забезпечення діяльності фінансової розвідки в антикорупційних заходах та надана оцінка взаємодії фінансової розвідки з антикорупційними інституціями.

Ключові слова: фінансова розвідка, антикорупційні заходи, нелегальні фінансові операції, легалізація злочинних доходів, способи та механізми боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом.

ANNOTATION

Olynyk V. V. The Activity of Financial Intelligence in the System of Anti-Corruption Measures. - Manuscript.

Qualification work for the degree of «Master» in the specialty 072 «Finance, Banking, and Insurance.» - Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2023.

This qualification work is dedicated to the exploration of theoretical foundations and the provision of practical recommendations regarding financial intelligence within the framework of anti-corruption measures. The study examines the theoretical principles of financial intelligence as an effective tool in combating corruption. It analyzes the sources of illegal financial transactions, the activities of anti-corruption bodies in conducting financial investigations, and investigates the information support for financial intelligence in anti-corruption efforts. The work also provides an assessment of the interaction between financial intelligence and anti-corruption institutions.

Keywords: financial intelligence, anti-corruption measures, illegal financial transactions, legalization of criminal proceeds, methods and mechanisms for combating the laundering of criminally obtained income.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ В СИСТЕМІ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ЗАХОДІВ	8
1.1. Фінансова розвідка в системі антикорупційних заходів: дослідження сутності проблеми.....	8
1.2. Фінансова розвідка як ефективних інструмент протидії корупції.....	15
Висновки до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ В СИСТЕМІ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ЗАХОДІВ	26
2.1. Корупція в Україні та світі: аналітична оцінка.....	26
2.2. Аналіз діяльності антикорупційних органів в процесі проведення фінансових розслідувань	34
Висновки до розділу 2	42
РОЗДІЛ 3. ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ В АНТИКОРУПЦІЙНИХ ЗАХОДАХ	44
3.1. Інформаційне забезпечення діяльності фінансової розвідки в антикорупційних заходах	44
3.2. Оцінка взаємодії фінансової розвідки з антикорупційними інституціями	48
Висновки до 3 розділу	56
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61
ДОДАТКИ	68

ВСТУП

Корупція завжди є серйозною проблемою в будь-якому суспільстві, і військова агресія з боку Росії, можуть сприяти посиленню цієї проблеми. Україна, як і багато інших країн, стикається з викликами, пов'язаними із корупцією, особливо в умовах складних політичних і економічних обставин. Повномасштабне вторгнення може призвести до загострення ситуації, оскільки може створити багато можливостей для корупції. Наприклад, незаконна торгівля окупованими територіями, контрабанда та інші незаконні дії можуть сприяти зростанню корупційних схем та незаконних доходів. Крім того, корупція сприяє тінізації вітчизняної економіки та стимулює фінансування нелегальних видів діяльності.

Між корупцією та процесом легалізації злочинних доходів існує глибокий взаємозв'язок. Це обумовлено необхідністю сховати джерела незаконно набутих доходів та використовувати різні схеми для їх легальної легітимізації. З урахуванням зростання кількості злочинів, пов'язаних із відмиванням злочинних доходів та сум легалізованих коштів, значущість підрозділу фінансової розвідки посилюється.

Державна служба фінансового моніторингу України є вітчизняним підрозділом фінансової розвідки, і на нього покладено завдання протидіяти легалізації злочинних доходів, включаючи корупційні. Незважаючи на те, що цей підрозділ не є антикорупційним органом, його діяльність сприяє виявленню, відстеженню та заморожуванню корупційних доходів. Тому вивчення діяльності цього підрозділу у сфері боротьби з корупцією стає особливо актуальним.

Для вивчення проблеми протидії корупції було проведено аналіз робіт багатьох науковців, серед яких можна виділити праці таких авторів, як В. Гури\а, Н. Внукова, О. Глуценко, З. Живко, В. Мандибура, В. Нонік, І. Ревак, В. Трепак, Н. Шевченко а також інших дослідників. Наше дослідження базується на аналізі нормативних документів на національному та

міжнародному рівнях, а також на даних, які містяться у звітах та офіційних джерелах міжнародних організацій і національних інституцій, що займаються питаннями фінансової розвідки в системі антикорупційних заходів.

Метою даного наукового дослідження є вивчення теорії та практики діяльності фінансової розвідки в системі антикорупційних заходів. Для досягнення даної мети були сформульовані наступні завдання:

- здійснити дослідження сутності фінансової розвідки в системі антикорупційних заходів;
- вивчити роль фінансової розвідки як ефективного інструменту протидії корупції;
- провести аналітичну оцінку корупції в Україні та світі, а також діагностувати джерела формування нелегальних фінансових операцій;
- проаналізувати діяльність антикорупційних органів в процесі проведення фінансових розслідувань;
- дослідити інформаційне забезпечення діяльності фінансової розвідки в антикорупційних заходах;
- оцінити взаємодію фінансової розвідки з антикорупційними інституціями.

Об'єктом дослідження виступає система фінансової розвідки у боротьбі з корупцією.

Предметом дослідження є теорія та практика діяльності фінансової розвідки в системі антикорупційних заходів.

В даній кваліфікаційній роботі використовувалися різноманітні методи дослідження, що сприяли глибокому аналізу обраної теми. Серед них були метод спостереження, узагальнення та групування, індукції та дедукції, аналітичний метод, абстрагування, графічний метод та метод групування. Комбінація цих підходів дозволила вивчити теоретичні аспекти фінансової розвідки та встановити міжнародні стандарти, які регулюють її проведення. Також було визначено ключову роль та значення фінансової розвідки в системі протидії корупції, проаналізовано рівень корупції та досліджено

світовий досвід в застосуванні фінансової розвідки у боротьбі з цією проблемою.

Для візуалізації результатів та наглядного представлення даних був використаний графічний метод, який дозволив побудувати схеми, графіки, рисунки та таблиці. Загалом, ця різноманітність методів дослідження сприяла отриманню повної картини щодо функціонування фінансової розвідки в системі антикорупційних заходів.

Наукова новизна отриманих результатів:

- запропоновано удосконалення методів боротьби з корупцією через зміцнення антикорупційних інституцій, оновлення законодавства, забезпечення прозорості та доступу до інформації, реформуванні судової системи, підвищенні етичних стандартів та активізації ролі громадянського суспільства. Це комплексний підхід, який вимагає спільних зусиль уряду, громадськості та міжнародних партнерів для подолання корупції в Україні.

Основний зміст роботи. У першому розділі досліджується сутність діяльності фінансової розвідки та її роль як ефективного інструменту протидії корупції.

Другий розділ містить аналітичну оцінку корупції та аналіз діяльності антикорупційних органів в процесі проведення фінансових розслідувань.

Третій розділ присвячений питанню використання результатів фінансової розвідки в антикорупційних заходах. Розділ містить інформаційне забезпечення діяльності фінансової розвідки в антикорупційних заходах та оцінку її взаємодії з антикорупційними інституціями.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота має таку структуру: автореферат, вступ, три розділи, висновки, список літератури (що складається з 57 джерел) і додатки. Загальний обсяг роботи становить 69 сторінок, при цьому основний текст становить 62 сторінки, містить 4 таблиць і 15 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ В СИСТЕМІ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ЗАХОДІВ

1.1. Фінансова розвідка в системі антикорупційних заходів: дослідження сутності проблеми

Військова агресія Російської Федерації в Україні має серйозний вплив на різні аспекти життя країни, включаючи політичну, економічну, соціальну та територіальну сфери. Однак одним із найсерйозніших впливів війни є зростання рівня корупції на різних рівнях економіки та суспільства. Відомо, що війна призвела до розруху і нестабільності в багатьох регіонах України. Це створило сприятливі умови для корупції, оскільки недостатня контрольованість і відсутність правопорядку можуть сприяти незаконним діям та зловживанням владою. Разом з тим, військовий конфлікт супроводжується великими грошовими видатками на військові цілі. Це сприяє виникненню корупції у сферах закупівель, оборонних контрактах та розподілу фінансування.

На окупованих територіях в Україні контроль з боку української влади практично відсутній. Така ситуація формує передумови для необмеженої корупції та незаконного використання ресурсів. Більше того, в умовах війни постійно спостерігаються зміни пріоритетів у владних структурах, а це є наслідком зниження ефективності боротьби з корупцією та відхилень від реформ.

Отже, війна в Україні суттєво погіршила ситуацію з корупцією у країні, і боротьба з цим явищем залишається однією з важливих завдань для українського суспільства та влади.

Боротьба з корупцією через механізми фінансових розслідувань є важливою складовою ефективної антикорупційної політики. Фінансові розслідування спрямовані на виявлення, аналіз та припинення фінансових операцій, які пов'язані з корупцією. Так, фінансові розслідування

забезпечують основу для виявлення та розкриття корупційних схем. Вцілому можна виділити такі ключові аспекти цього підходу.

- Аналіз фінансових потоків: фінансові розслідування включають у себе детальний аналіз фінансових операцій, переказів коштів, банківських рахунків і транзакцій, що дозволяє виявити незвичайні або підозрілі операції. Такий аналіз може розкрити корупційні схеми, включаючи відмивання грошей, взятки і незаконний переказ майна.

- Відслідковування руху коштів: фінансові розслідування дозволяють відслідковувати рух коштів від джерела до призначення. Це може розкрити шляхи, по яких гроші переказуються між різними особами та організаціями і виявити, як корупційні кошти переміщуються через різні країни або рахунки.

- Виявлення незаконних активів: фінансові розслідування можуть допомогти виявити незаконно набуте майно або активи, які були приховані від органів влади. Це може включати в себе нерухомість, автомобілі, ювелірні вироби та інші цінності.

- Співпраця з іншими відомствами: фінансові розслідування часто вимагають співпраці з іншими правоохоронними та фінансовими органами. Це може включати в себе обмін інформацією та ресурсами для ефективного розслідування корупційних схем.

- Збирання доказів: фінансові розслідування мають на меті зібрати достатньо доказів для подальшого проведення судового розгляду та обвинувачення осіб, замішаних у корупції. Ефективне збирання та документування доказів є важливим кроком у боротьбі з корупцією.

- Публічна освіта та свідомість: фінансові розслідування можуть також допомогти підвищити свідомість громадськості щодо проблеми корупції та її наслідків. Публічна підтримка і залучення громадян можуть підсилити тиск на боротьбу з корупцією.

Загалом, фінансові розслідування є важливим інструментом у боротьбі з корупцією, оскільки вони дозволяють виявляти і припиняти фінансову

підтримку корупційних схем та осіб. Правильно розроблена та ефективно виконувана стратегія фінансових розслідувань може допомогти покращити ситуацію з корупцією в країні.

Для наукового дослідження важливо мати чітке та повне визначення ключових понять, які характеризують об'єкт дослідження. Незважаючи на загально визнаний негативний вплив корупційних ризиків, існує різноманітні погляди на те, що саме означає корупція [39, 48, 51]. Однак, оскільки визначення цього поняття закріплено в законодавстві (наприклад, у Законі України «Про запобігання корупції» [44]), варто провести категоріальний аналіз явища корупції та фінансового розслідування з різних теоретичних, політичних, економічних та соціологічних поглядів. Вивчення сутності цього феномену, виявлення його визначальних чинників та ознак допоможе зрозуміти, де саме корупція проявляється і які саме аспекти суспільних відносин потребують адміністративно-правового захисту.

Корупція в сучасному українському суспільстві є динамічно зростаючим явищем, яке стало частиною тіньової та кримінальної економіки. Її соціально-економічна сутність проявляється в спотворенні розподільчих та організаційно-управлінських відносин. Корупція має масовий і міжнародний характер і стала своєрідною соціальною та економічною вартістю, яку суспільство платить за певні привілеї і досягнення цивілізації. Корупція стала однією з найважливіших проблем XXI століття для всього світу [39].

Корупція є супутником людства з найстаріших часів. Походження терміну «корупція» пов'язане з латинським словом «*corruptio*». У словнику іноземних слів можна знайти терміни «корумпувати» або «коруптувати» (лат. *corruptare*), які вказують на дію підкупу за допомогою грошей або інших матеріальних благ. В існує багато різних визначень корупції, але можливо, найкоротше і найточніше з них - це «зловживання публічною владою ради особистої вигоди». Існує також коротке латинське визначення: «*Do ut facies*» (даю, щоб зробив) [9, 39].

Існують різноманітні вияви корупції, такі як хабарництво, непотизм або кумівство, фаворитизм, протекціонізм, лобізм, вимагання взятків, надання пільгових кредитів і замовлень, а також відомий «блат» - використання особистих зв'язків для отримання доступу до суспільних ресурсів і надання різноманітних послуг родичам, друзям та знайомим.

Корупцію порівнюють з тіньовим економічним ринком з економічного (ринково-центристського) погляду, де існують чіткі правила поведінки. Прихильники цього підходу розглядають корупцію як один із варіантів економічної поведінки. Вони вбачають у корупції функціональний інструмент ефективного господарювання і реакцію суспільства на недоліки економічних процесів [48]. Крім того, корупцію можна розглядати як інвестування коштів у посади, скупку державних ресурсів та приватизацію влади. Тобто, особи, які володіють владно-управлінськими повноваженнями, не лише обслуговують економіку, а є її активною частиною, яка бере активну участь у загальних процесах і отримує вигоди від своєї діяльності в економіці [25, 28].

Досліджуючи різні підходи ідо розуміння поняття «корупція» і враховуючи її ключові характеристики, можна погодитися з наступним визначення: «корупція» - це складне і багатоаспектне системне явище, що полягає у неправомірному та аморальному використанні особами, які мають владні або управлінські повноваження, власного становища, статусу або авторитету, з метою особистого збагачення або отримання інших переваг за рахунок держави або її громадян [12, 18, 19, 26,].

Корупція має негативні наслідки для різних сфер, включаючи соціальну, правоохоронну, судову та економічну системи. Особливо небезпечним є її вплив на економіку. Корупцію розглядають як соціально-економічне явище, яке є результатом соціального життя та має свою соціальну вартість - ціну, яку суспільство платить за її існування. Вона значно впливає на важливі соціальні процеси, такі як економічні, політичні та правові, і має глобальний характер.

У монографії З.Б. Живко «Економічне підгрунття корупції» аналізується різноманітність підходів до визначення корупції як в Україні, так і в інших країнах. Відзначається, що корупція є складним явищем, і подається деталізація різних інтерпретацій цього поняття [26].

Між корупцією та процесом легалізації злочинних доходів існує глибокий зв'язок, оскільки це обумовлено потребою злочинців у приховуванні походження незаконно набутих доходів і створення схем для їхньої подальшої легальної використання. З урахуванням зростання кількості злочинів, пов'язаних з відмиванням грошей та обігом легалізованих коштів, роль фінансової розвідки стає дедалі важливішою.

Важливо відзначити, що більшість вчених розглядають поняття фінансової розвідки та фінансового моніторингу як взаємопов'язані складові специфічного напрямку державного фінансового контролю. Проте вітчизняний науковий дискурс в основному використовує термін «фінансовий моніторинг», і він більш поширено вживається порівняно з терміном «фінансова розвідка».

Фінансова розвідка - це процес збирання та аналізу інформації про фінансові операції і трансакції, які виникають у взаємодії між різними особами, з метою виявлення можливих ознак фінансових злочинів. В даному контексті, фінансова розвідка може бути розглянута як один із етапів фінмоніторингу [54, 55].

Звернемося до тлумачення даного поняття що зазначене у Законі України [4], в якому сутність фінансового моніторингу зводиться до комплексу заходів, які приймають учасники фінансового моніторингу для запобігання та протидії незаконним фінансовим операціям. Цей комплекс включає проведення державного фінансового моніторингу та первинного аналізу фінансових операцій.

Фінансовий моніторинг - це комплекс заходів, спрямованих на виявлення, запобігання та припинення фінансової злочинності, пов'язаної з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. У цей процес входить не

лише збір та аналіз інформації про фінансові операції, але й оцінка ризиків, взаємодія з різними органами влади та розробка стратегій боротьби з фінансовою злочинністю. Таким чином, фінансова розвідка є складовою частиною фінансового моніторингу, але не заміщує його в повному обсязі.

Щодо визначення фінансового моніторингу, у наукових колах існують різні точки зору. Деякі науковці вважають його окремою галуззю фінансового контролю [14, 16], в той час як інші розглядають його як систему постійного спостереження, спрямовану на передбачення ризиків, пов'язаних з відмиванням коштів [27, 47]. Ця розбіжність поглядів створює певну неоднозначність щодо того, яке поняття є більш ширшим [53].

Інша група науковців визначає фінансовий моніторинг як систему заходів, які закріплені законодавчо і включають в себе правоохоронні, інформаційні та контрольні процедури. Ці заходи здійснюються суб'єктами фінансового моніторингу з метою запобігання використанню фінансової системи для відмивання доходів від злочинної діяльності та фінансування тероризму. У такому контексті автори обмежуються системою процедур, що стосуються саме цих операцій, а не всього комплексу державного фінансового моніторингу в цілому [55].

Науковці запропонували два підходи до визначення фінансового моніторингу: широкий і вузький. Перший розглядає його як частину системи протидії легалізації доходів та фінансуванню тероризму, в той час як другий розглядає його як складову цієї системи разом із правоохоронною компонентою [27]. Інший підхід до розуміння цього поняття полягає у розгляді фінансового моніторингу як інструменту запобігання злочинам у сфері фінансів і регулюючої функції, спрямованої на контроль та ефективну боротьбу зі злочинною фінансовою діяльністю. Цей процес вимагає аналізу ризиків, які виникають через високий рівень невизначеності, спричинений зовнішніми та внутрішніми негативними чинниками. Кількісний показник рівня невизначеності включає в себе оцінку реальної вірогідності виникнення відповідної події або явища. Факторами невизначеності можуть бути:

низький рівень прозорості інформації щодо діяльності учасників фінансового моніторингу, обмежена достовірність даних про економічні події та спонтанність їх виникнення та інші подібні чинники [53].

Фінансова розвідка є незамінним інструментом у боротьбі з незаконними доходами та фінансуванням тероризму. Основне завдання цієї сфери діяльності полягає у зборі та аналізі інформації про фінансові операції та рух коштів з метою виявлення незаконних дій та осіб, які з ними пов'язані. Незаконні доходи включають в себе прибуток, отриманий порушенням законодавства, такі як відмивання грошей, корупція, контрабанда та інші. Ці незаконні доходи можуть бути використані для фінансування терористичної діяльності, яка становить серйозну загрозу національній та міжнародній безпеці.

Фінансування тероризму передбачає надання фінансової підтримки терористичним організаціям з метою здійснення терористичних актів. Таке фінансування може здійснюватися через передачу грошей, придбання зброї та іншого обладнання, надання послуг та інших способів. Для боротьби з цими явищами інструменти фінансової розвідки важливі, адже вони дозволяють вчасно виявляти та припиняти подібну незаконну діяльність.

З метою ефективної боротьби зі злочинністю, фінансова розвідка вимагає аналізу ризиків, які виникають через велику невизначеність, спричинену зовнішніми та внутрішніми негативними факторами. Важливим аспектом є розробка та впровадження ефективних механізмів контролю та моніторингу фінансових операцій, а також залучення міжнародної співпраці для ефективної боротьби з тероризмом та незаконними доходами. Тому фінансова розвідка (моніторинг) виступає важливим елементом громадського обов'язку держави та системою інструментів для виявлення та запобігання фінансовим злочинам, зокрема легалізації доходів та фінансуванню тероризму. Вона сприяє забезпеченню ефективної фіскальної та монетарної політики держави та впливає на розвиток фінансової системи та національної економіки загалом.

Отже, фінансова розвідка є інструментом виявлення корупції та сприяє забезпеченню антикорупційної політики. Ця сфера діяльності включає в себе збір і аналіз інформації про фінансові операції та рух коштів, що дозволяє виявляти незаконні або сумнівні фінансові транзакції, які можуть бути пов'язані з корупцією.

Фінансова розвідка допомагає у виявленні ознак фінансових злочинів, таких як відмивання грошей, незаконне збагачення, відкрите вживання влади для особистої користі та інші корупційні дії. Вона включає в себе аналіз фінансових потоків та транзакцій, перевірку декларацій та фінансових даних посадових осіб, а також співробітництво з іншими відомствами і міжнародними організаціями для обміну інформацією та спільної боротьби з корупцією. Фінансова розвідка допомагає у виявленні схем відмивання грошей та інших корупційних дій, що дозволяє правоохоронним органам ефективно реагувати на такі порушення та притягати винних до відповідальності. Таким чином, фінансова розвідка виступає важливим інструментом у боротьбі з корупцією та забезпеченні антикорупційної політики національного та міжнародного рівнів.

1.2. Фінансова розвідка як ефективний інструмент протидії корупції

Корупція та фінансова розвідка як інструмент її виявлення в сфері відмивання коштів мають внутрішній зв'язок. Подібно до інших фінансових злочинів, корупційні злочини, такі як хабарництво та крадіжка державних коштів, зазвичай вчиняються з метою особистого збагачення. Відмивання коштів - це процес приховування незаконних доходів, які були отримані в результаті кримінальної діяльності.

Боротьба з відмиванням коштів є важливою складовою загального завдання по боротьбі з організованою злочинністю, позбавляючи злочинців незаконно нажитих коштів і притягаючи до відповідальності тих, хто допомагає відмивати такі незаконно нажиті кошти. FATF визнає зв'язок між

корупцією та відмиванням грошей, включаючи те, як заходи з протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму допомагають боротьбі з корупцією [38].

Національна система фінансового моніторингу в Україні та механізм її взаємодії з іншими підрозділами сформувався відносно нещодавно та була розвинута під впливом міжнародних організацій і стандартів.

Важливою рушійною силою розвитку фінансового моніторингу в Україні стало бажання відповідати міжнародним вимогам щодо боротьби з легалізацією доходів від злочинної діяльності, відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. У цьому контексті Україна приєдналася до різних міжнародних конвенцій та угод, зокрема до Конвенції ООН проти організованої злочинності та її Додаткового Протоколу про запобігання, припинення та покарання торгівлі людьми.

Національна боротьба з фінансовою злочинністю та створення системи фінансового моніторингу були також частиною українського підходу до реформування фінансової системи та забезпечення більшої прозорості і відповідності міжнародним стандартам в галузі фінансової безпеки. Як результат, в Україні було створено Держфінмоніторинг [36,45], що відповідає за проведення фінансового моніторингу та забезпечення відповідності національної системи міжнародним стандартам. Ця система включає в себе відслідковування фінансових транзакцій, виявлення незвичайних чи підозрілих операцій, та надання відповідної інформації правоохоронним органам для подальшого розслідування.

Таким чином, національна система фінансового моніторингу в Україні сформувалася під впливом міжнародних стандартів та багаторічних зусиль уряду та міжнародних організацій у боротьбі з фінансовою злочинністю та корупцією.

Міжнародні стандарти в галузі запобігання відмиванню грошей та фінансуванню тероризму (ПВД/ФТ) мали вирішальний вплив на організаційну та правову структуру національних систем фінансового

моніторингу. Ці стандарти, розроблені міжнародними організаціями, такими як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Робоча група з фінансового моніторингу (FATF), Європейський Союз, Група Вольфсберг і Базельський комітет з банківського нагляду, визначили загальні стандарти та принципи у боротьбі зі зловживаннями фінансовими потоками. Ці міжнародні стандарти стали основою для створення національних систем фінансового моніторингу в багатьох країнах. Їхня важливість полягає у встановленні спільних норм та вимог щодо виявлення та запобігання відмиванню грошей та фінансуванню тероризму. Це призвело до наявності ряду схожих елементів у структурі та функціонуванні фінансових моніторингових систем, які діють у різних країнах [20, 33, 36, 38 41, 46].

Міжнародні стандарти у сфері запобігання відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (ПВД/ФТ), розроблені такими міжнародними організаціями, як Організація Об'єднаних Націй, Робоча група з фінансового моніторингу (FATF), Європейський Союз, Вольфсбергська група і Базельський комітет з банківського нагляду, мали вирішальний вплив на організаційну та правову структуру національних систем фінансового моніторингу. Ці стандарти стали головною передумовою та правовою основою для створення національних систем, що призвело до існування спільних елементів, характерних для фінансової моніторингової системи, що функціонує в кожній окремій країні [33, 36, 38, 46].

Національна система фінансового моніторингу у її сучасному вигляді сформувалася в Україні досить недавно, на основі впливу міжнародних організацій (табл. 1.1).

Міжнародні організації відіграють ключову роль у боротьбі з легалізацією злочинних доходів і фінансуванням тероризму, оскільки ці проблеми мають глобальний характер і впливають на всіх. Спільна міжнародна співпраця та координація стають важливими для розв'язання цих питань.

Таблиця 1.1

Міжнародні організації, які координують діяльність суб'єктів фінансового моніторингу [20, 33, 36, 38 41, 46]

№ п/п	Організація	Напрями діяльності
1	2	3
1	Організація Об'єднаних Націй	Основною метою Організації Об'єднаних Націй є забезпечення сталого розвитку, збереження миру і забезпечення загальної безпеки в усьому світі. Протидія відмиванню коштів вважається важливим елементом досягнення цієї глобальної мети. ООН активно працює у цьому напрямку, зокрема, через створення міжнародних конвенцій і нормативних актів, підтримку національних органів, які займаються боротьбою з відмиванням коштів, та сприяння міжнародній співпраці.
2	Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів (FATF)	FATF є міждержавною організацією, яка носить характер «наглядного органу» у сфері відмивання коштів та фінансування тероризму. Вони встановлюють міжнародні стандарти, спрямовані на запобігання цим видам незаконної діяльності та мінімізацію їхнього негативного впливу на суспільство. FATF розробляє низку Рекомендацій або Стандартів, які сприяють узгодженій глобальній відповіді на проблеми організованої злочинності, корупції та тероризму.
3	MONEYVAL (Моніторингова група Ради Європи з боротьби зі відмиванням грошей та фінансуванням тероризму)	міжурядова організація, яку створено Радою Європи з метою оцінки та моніторингу ефективності національних систем боротьби зі відмиванням коштів та фінансуванням тероризму в країнах-членах Ради Європи. MONEYVAL надає підтримку країнам-членам Ради Європи у вдосконаленні їхньої національної політики та законодавства щодо протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, забезпечуючи експертні оцінки та консультації з цих питань.
4	Інтерпól (англ. International Criminal Police Organization, ICPO)	організація, що займається пошуком певного об'єкту, людини, сприяє пошукам поліції. До складу входять понад 190 країн світу. Разом з тим ця організація займається боротьбою зі злочинністю у всіх її формах, включаючи фінансову злочинність.
5	Європол, Європейське поліцейське управління (англ. European Police Office, Europol)	Це агентство забезпечує координацію та обмін інформацією між поліцейськими органами країн-членів Європейського Союзу (ЄС) для спільної боротьби з різними видами злочинності, такими як організована злочинність, тероризм, корупція, шахрайство, наркобізнес, незаконний обіг зброї, відмивання грошей, злочини проти дітей, нелегальна міграція та інші.
6	Егмонтська група	Це організація, що об'єднує 166 підрозділів фінансової розвідки (ПФР) та створює платформу для безпечного обміну спеціалізованими знаннями та даними фінансових розвідок у цілях боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. ПФР мають великі можливості для взаємодії та підтримки національних і міжнародних ініціатив у сфері протидії відмиванню коштів (і фінансуванню тероризму) відповідно до всесвітніх стандартів. Група Егмонт надає підтримку міжнародним партнерам та іншим зацікавленим сторонам у виконанні резолюцій і заяв Ради Безпеки ООН, FATF.
7	Євроюст	Це європейське агентство співпрацює з судовими та правоохоронними органами країн-членів Європейського Союзу. Євроюст активно спонукає і координує розслідування та судові переслідування між компетентними органами у державах-членах і сприяє поліпшенню співпраці між ними, зокрема, за допомогою полегшення міжнародної правової допомоги та обробки запитів щодо екстрадиції.

1	2	3
8	StAR	Це спільна ініціатива Групи Світового банку та Управління Організації Об'єднаних Націй з наркотиків і злочинності, яка підтримує міжнародні зусилля щодо припинення практики приховування активів, отриманих в результаті корупційних діянь.
9	Камденська міжвідомча мережа з питань повернення активів (CARIN)	Це неофіційна спільнота представників правоохоронних органів і юридичних експертів, які спеціалізуються на виявленні та пошуку активів, їх заморожуванні, арешті та конфіскації. Кожна країна-член має свого представника в цій мережі, який може бути представником правоохоронних органів або судовим експертом, в залежності від правової системи країни.
10	Міжнародний центр боротьби з корупцією (IACC)	Об'єднує фахівців з правоохоронних органів різних установ з усього світу для розгляду справ з великою корупцією.
11	Агенція з повернення активів	Організація, спеціалізована у розслідуванні та поверненні незаконно здобутих активів, які були переведені в інші країни або використовуються для відмивання коштів, можуть виявляти такі активи у різних формах, таких як гроші, нерухомість, цінні папери, майно і так далі. Співпраця між агенціями з повернення активів дозволяє їм обмінюватися інформацією і передовими методами, як на підставі офіційних запитів, так і безпосередньо, незалежно від їхнього правового статусу (чи то адміністративні, правоохоронні, чи судові органи).

На сьогоднішній день головною організацією в цій сфері є FATF, яка була створена з метою розробки і підтримки політик і міжнародних стандартів для боротьби з цими проблемами. FATF розробляє та оприлюднює рекомендації, спрямовані на боротьбу зі злочинністю, зокрема легалізацією злочинних доходів і фінансуванням тероризму. Тому питання корупції враховуються під час процесу взаємного оцінювання FATF, який оцінює відповідність країн рекомендаціям FATF.

FATF враховує, наскільки ефективно реалізовані заходи з протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму в країні, враховуючи кількість розслідувань, проваджень і засуджень за відмивання грошей, а також суму конфіскованого майна у відношенні до відмивання грошей чи вихідних предикатних злочинів, включаючи корупцію та хабарництво (Рекомендація 32). Крім того, FATF розглядає, чи може країна продемонструвати, що вона має міцну систему заходів для запобігання та боротьби з корупцією шляхом дотримання прозорості, принципів доброго управління, високих етичних та професійних вимог і налагодженої системи

судів для забезпечення ефективного виконання судових рішень (Методологія FATF, абзаци 6-7 і 15-21). Ці елементи мають важливе значення, оскільки значні слабкості або недоліки в цих областях можуть заважати ефективній реалізації рекомендацій FATF [5, 6, 38]. Шляхом ефективного впровадження Рекомендацій FATF країни можуть:

- краще забезпечувати цілісність сфери державного сектору;
- захищати визначені установи приватного сектору від зловживань;
- збільшувати прозорість фінансової системи;
- сприяти виявленню, розслідуванню та переслідуванню корупції і відмивання грошей, а також відновленню вкрадених активів» [6].

В таблиці 1.2. систематизовано рекомендації FATF щодо боротьби з корупцією у розрізі сфери впливу.

Таблиця 1.2

Рекомендації FATF щодо боротьби з корупцією [38]

Напрями сфери	Характеристика
1	2
Забезпечення цілісності сфери державного сектору	Згідно з Р 26 (Регулювання та нагляд за фінансовими установами) та Р 29 (органи влади повинні мати достатню операційну незалежність і автономію, щоб забезпечити вільність від надмірного впливу або втручання та зменшити ймовірність перебування під впливом або контролем корупційних посадовців. Згідно з Р 18, 26, 28, 29, 30, 32, 37 і 39 необхідно забезпечувати достатні бюджетні ресурси ключовим органам влади, щоб вони могли повноцінно та ефективно виконувати свої функції, оскільки таке обладнання може зменшити стимули до здійснення корупційних дій. Згідно з Р 8, 26, 28, 29, 30, 32, 37 і 39 персонал ключових органів влади повинен мати необхідні навички, отримувати адекватну підготовку і підтримувати високі професійні стандарти з метою сприяння культурі чесності та професіоналізму.
Захист визначених установ приватного сектору від зловживань	Згідно з Р 26 (Регулювання та нагляд за фінансовими установами) та Р 28 (Регулювання та нагляд за недієвими суб'єктами фінансової діяльності), працівників доцільно перевіряти, щоб запобігти проникненню корупційних осіб або інших злочинців до фінансового постачальника. Згідно з Р 18 (Внутрішні контрольні системи та зарубіжні філіали та підрозділи) та Р 23 (Недієві суб'єкти фінансової діяльності. Інші заходи), визначені установи приватного сектору повинні впроваджувати системи внутрішнього контролю та аудиту для забезпечення відповідності заходам з протидії відмиванню грошей і фінансуванню тероризму (AML/CFT) та сприяння виявленню корупції. Згідно з Р 18, 17, 18, 26, 27 та 28 визначені установи приватного сектору (фінансові установи, недієві суб'єкти фінансової діяльності та постачальники віртуальних активних послуг) повинні піддаватися належному нагляду та контролю з боку владних органів з достатніми повноваженнями з нагляду, інспекції та санкціонування для забезпечення виконання заходів з AML/CFT з метою запобігання та полегшення виявлення корупції та іншої злочинної діяльності.
Збільшення прозорості у фінансовому секторі (1)	Згідно з Р 10 (Визначення клієнта [Р 12 (Політично публічні особи), Р 15 (Нові технології), Р 17 (Залежність від третіх сторін) та Р 22 (DNFBPs CDD)), ідентичність клієнта повинна бути перевірена визначеними установами приватного сектору при встановленні бізнес-відносин або проведенні операцій від імені клієнтів.

Продовження табл. 1.2.

1	2
Збільшення прозорості у фінансовому секторі (1)	<p>Згідно з Р 10 (Визначення клієнта [Р 12 (Політично публічні особи), Р 15 (Нові технології), Р 17 (Залежність від третіх сторін) та Р 22 (DNFBPs CDD)), ідентичність клієнта повинна бути перевірена визначеними установами приватного сектору при встановленні бізнес-відносин або проведенні операцій від імені клієнтів.</p> <p>Згідно з Р 11 (Збереження записів) та Р 22 (DNFBPs CDD), повинні бути зберігатися та надаватися владним органам вчасно такі заходи, як ідентифікація клієнта, записи про операції та рахунки, а також ділова переписка, для забезпечення надійного паперового сліду, який можна використовувати для відстеження доходів від корупції та який може слугувати доказами для переслідування корупції та інших злочинів.</p> <p>Згідно з Р 12 (Системи управління ризиками), необхідно впроваджувати системи управління ризиками для Політично публічних осіб (ППО), щоб збільшити можливість виявлення випадків, коли посадовці та інші особи, які виконують видатні публічні функції, зловживають своїм становищем для особистого збагачення.</p>
Збільшення прозорості у фінансовому секторі (2)	<p>Згідно з Р 24 і Р 25, прозорість власності повинна бути доступною завдяки наданню владі своєчасного доступу до достатньої та точної інформації, яка ідентифікує фізичну особу (осіб), які володіють або контролюють юридичних осіб, наприклад, компанії, або юридичні структури, наприклад, довірчі фонди, що можуть ускладнити приховування доходів від корупції в межах компанії чи фонду.</p> <p>Згідно з Р 16 (Перекази коштів) та Р 32 (Перевізники готівки), повинно бути можливим прозоре переміщення активів з метою відстеження руху прибутку від корупції. Перекази коштів можуть використовуватися для швидкого переміщення прибутку від корупції і затемнення його джерела. Для зменшення цього ризику перекази коштів повинні супроводжуватися точною та всією необхідною інформацією, яка ідентифікує особу, яка відправила транзакцію, і особу, якій призначено транзакцію.</p> <p>Р 9 (Закони про банківську та фінансову таємницю) стверджує, що закони про фінансову таємницю не повинні заважати впровадженню заходів з протидії відмиванню грошей і фінансуванню тероризму, включаючи ті, які спрямовані на збільшення прозорості фінансової системи та сприяння запобіганню, виявленню і переслідуванню корупції. Відповідні законодавство та механізми сповіщення владних органів повинні бути в місці.</p>
Виявлення, розслідування, переслідування та відновлення вкрадених активів (1)	<p>Згідно з Р 29 (фінансова розвідка повинна бути створена і оснащена достатніми ресурсами та повноваженнями для приймання та аналізу підозрілих транзакційних звітів та іншої відповідної інформації, розповсюдження розкритої інформації відповідним органам для подальшого розслідування. Вимоги також застосовуються до підозрілих транзакційних звітів, які можуть мати стосунок до корупції.</p> <p>Згідно з Р 3 (злочин відмивання грошей), Р 4 (конфіскація та тимчасові заходи), Р 30 (відповідальність правоохоронних та розслідувальних органів) та Р 31 (повноваження правоохоронних та розслідувальних органів), відмивання доходів від усіх серйозних злочинів, включаючи широкий спектр корупційних і хабарницьких злочинів, повинно бути криміналізовано та застосовано до фізичних та юридичних осіб, незалежно від того, чи вони скоїли передходжий злочин чи є сприяючою третьою стороною. Правоохоронним органам повинно бути надано достатні повноваження для виконання своїх функцій і для «слідування грошовому сліду» та відстеження та розслідування основного корупційного злочину.</p>
Виявлення, розслідування, переслідування та відновлення вкрадених активів (2)	<p>Коли країни мають ефективні закони та процедури для заморожування, конфіскації та вилучення вкрадених активів, нелегального доходу від корупції, зловмисники позбавляться стимулу здійснювати корупційну діяльність. Владі слід мати достатні повноваження для відстеження та заморожування активів, включаючи співпрацю з іноземними колегами. Країни також повинні мати ефективні механізми для обміну активами, конфіскованими внаслідок координованих правоохоронних заходів, і розглядати можливість створення фондів, в які можна було б внести конфісковані активи для використання правоохоронними органами, сферою охорони здоров'я, освіти та іншими відповідними цілями. Ці вимоги сприяють захисту та компенсації жертв корупції і хабарництва, а також відновленню вкрадених активів, навіть якщо такі активи були приховані за кордоном. (Р 4 - Конфіскація та тимчасові заходи та Р 38 - Замороження та конфіскація з взаємною правовою допомогою).</p>
Виявлення, розслідування, переслідування та відновлення вкрадених активів (3)	<p>Для боротьби з корупцією, що перетинає кордони, країни повинні впроваджувати ефективні закони та механізми, які дозволяють їм надавати широкий спектр взаємної правової допомоги, виконувати запити на екстрадицію та іншим чином сприяти міжнародній співпраці. Важливо також мати механізми, які сприяють внутрішній співпраці та координації для всіх владних органів (політичні рішення, фінансова розвідка, правоохоронні органи, супервізори та інші компетентні органи) на рівні політики та оперативного рівня. (Р 2 - Національне співробітництво та координація, Р 36-40 - Міжнародне співробітництво).</p>

Документ Світового банку під назвою «Підвищення ефективності та прозорості уряду. Боротьба з корупцією» пропонує кілька ініціатив, спрямованих на боротьбу з корупцією, зокрема, ініціативи з відкритого уряду, GovTech, декларації про активи та інтереси (прозорість власності та обмін інформацією про оподаткування) та співпраця у справах податкового злочину (рис. 1.1) [4].

Ініціативи відкритого уряду

- Заходи можуть безпосередньо чи опосередковано сприяти зменшенню корупції у відповідному напрямку. З часом, за допомогою логістичного підходу, спеціально адаптованого до контексту, відкрите управління може сприяти зміні поведінки так, що публічні ресурси спрямовуються не в кишені окремих осіб, а в загальне добро.

GovTech

- Для отримання більшої підтримки в роботі зі зміною підходу до шахрайства та корупції потрібно перехоплювати дані і пов'язувати їх з іншими даними. Обов'язкове використання системи та перевірка та аналіз даних з використанням штучного інтелекту (або інших методів) може виявитися ефективним.

Системи декларації активів та інтересів (AID)

- стали все більше універсальним інструментом, спрямованим на запобігання конфліктам інтересів, виявлення необґрунтованих активів та будівництво більш широкої доброчесності у державній службі. Румунія змінила тривалу історію бездіяльності щодо боротьби з корупцією завдяки введенню форм AID для широкого кола державних посадовців, разом із механізмом перевірки, спрямованим на виявлення та санкціонування необґрунтованих змін статків, конфліктів інтересів та несумісностей.

Прозорість власності та користування вигодами

- Використання загальнодоступних реєстрів користувачів вигідних правовласників корпоративних структур (реєстри користувачів вигідних правовласників) починає впливати на два способи: 1) допомагає здійснювати закони про незаконне збагачення і 2) допомагає виявляти та запобігати конфліктам інтересів у громадських закупівлях. Одним із важливих досягнень є розробка Стандарту даних про вигідних власників (структура для представлення інформації про людей, компанії та відносини у вигляді структурованих даних у стандартизованому форматі, який може бути відтворений у різних країнах і системах).

Обмін інформацією про податки та співпраця у справах податкового злочину

- Корисними механізмами є укладення двосторонніх угод або Меморандумів про розуміння щодо обміну інформацією, з дотриманням відповідних законів про конфіденційність в межах країни, створення національної робочої групи для підвищення співпраці та поліпшення міжпідключеності між базами даних. Здатність податкових адміністрацій брати участь у переслідуванні фінансових злочинів часто упрощується, коли податкові злочини визнаються передбаченими злочинами для відмивання грошей, оскільки це означає, що особу можна звинуватити у скоєнні злочину відмивання грошей і передбаченого злочину ухилення від оподаткування.

Рис.1.1. Основні напрями боротьби з корупцією, які пропонує Світовий банк
складено автором за даними [4, 6, 8]

FATF у своєму Документі з найкращими практиками щодо використання Рекомендацій FATF для боротьби з корупцією зазначив, що в боротьбі з відмиванням коштів та корупцією ключову роль відіграють деякі агентства і підкреслив важливість співпраці між експертами з ПВД/ФТ/ЗМЗ для боротьби з корупцією, а саме:

1. Координація між органами та розуміння їх ролей. Органи повинні брати участь у комітетах або механізмах мультиагентської координації, щоб забезпечити врахування ризиків корупції при розробці ризик-орієнтованого підходу до ПВД/ФТ/ЗМЗ та забезпечити обмін інформацією. Органи з питань боротьби з корупцією повинні розуміти свої ролі в юрисдикції, включаючи повноваження та процедури, доступні для отримання інформації від фінансових установ та ПФР для підвищення їх здатності ефективно використовувати заходи ПВД/ФТ/ЗМЗ в боротьбі з корупцією [6]. До окремих органів внесені такі рекомендації:

✓ Правоохоронні органи. Спільні розслідування надають можливість об'єднати експертів з ПВД/ФТ/ЗМЗ в розслідуванні корупції та відстежувати та оцінювати відмивання коштів. Взаємодія між правоохоронними органами та законодавцями повинна забезпечити відсутність непотрібних юридичних або інституційних перешкод у використанні заходів ПВД/ФТ/ЗМЗ в розслідуванні корупції.

✓ Регулюючі органи. Регулюючі органи ПВД/ФТ/ЗМЗ повинні забезпечити розуміння своїм персоналом ризиків відмивання коштів, отриманих від корупції, якими стикаються в їхній юрисдикції, і приділити належну увагу оцінці відповідності вимогам щодо осіб з впливовими посадами під час супроводу, зокрема в юрисдикціях, які стикаються з вищим рівнем ризику, пов'язаним з корупцією, та для фінансових установ, які мають більший рівень відкритості перед цим ризиком.

✓ Підрозділи фінансової розвідки. Персонал ПРФ повинен мати належну підготовку для виявлення операцій, пов'язаних з корупцією, на основі ризиків, властивих конкретній країні. Співпраця з органами з питань боротьби

з корупцією для розробки параметрів розповсюдження операцій, пов'язаних з корупцією, або будь-якої іншої інформації, яка стосується відмивання доходів від корупції, а також результатів будь-якого пов'язаного аналізу, є корисною. ПФР також можуть використовувати інформацію, що зазначена в декларації для аналізу операцій, пов'язаних з корупцією.

2. Взаємодія з приватним сектором Регулюючі органи та ПФР повинні співпрацювати з фінансовими установами та суб'єктами фінмоніторингу первинного з метою запобігання та боротьби з корупцією відповідно до Рекомендації 34, включаючи надання настанов або докладних інструкцій щодо вимог до осіб зі впливовими посадами; типологій і показників відмивання коштів, пов'язаних з корупцією; відгуків на операції, пов'язані з корупцією.

3. Міжнародна співпраця. Органи з питань боротьби з корупцією та органи ПВД/ФТ/ЗМЗ повинні спільно працювати для забезпечення встановлення юридичних рамок та процедур, як це вимагається міжнародними інструментами, такими як Конвенція ООН проти корупції (UNCAC) та Рекомендації FATF. Органи з питань боротьби з корупцією повинні взаємодіяти з ПФР щодо відповідного використання міжнародних мереж та механізмів ПФР, які сприяють обміну інформацією.

4. Повернення активів. Країни повинні розглядати повний спектр юридичних можливостей для забезпечення ефективності їх системи конфіскації активів у відновленні активів, відповідно до UNCAC та інших міжнародних інструментів з питань боротьби з корупцією [6, 38].

Отже, боротьба з корупцією та відмиванням коштів є важливою складовою фінансової розвідки та глобальної боротьби з фінансовою злочинністю та тероризмом. Міжнародні організації, зокрема FATF і Світовий банк, надають країнам рекомендації та стандарти для впровадження антикорупційних заходів. Ключовими аспектами є співпраця між органами, розуміння ролей, міжнародна співпраця, та відновлення активів. Ефективна реалізація цих заходів сприяє фінансовій безпеці та спільному зусиллю у боротьбі з корупцією та фінансовими злочинами.

Висновки до розділу 1

Фінансова розвідка є інструментом у боротьбі з корупцією та фінансовою злочинністю. Вона допомагає виявляти та переслідувати незаконні фінансові транзакції та корупційні дії, сприяє забезпеченню антикорупційної політики, та має важливий вплив на фіскальну та монетарну політику держави. Розробка ефективних механізмів контролю та моніторингу фінансових операцій, а також міжнародна співпраця є невід'ємними частинами цього процесу. Боротьба з фінансовою злочинністю та корупцією є необхідною складовою для підтримки фінансової безпеки та міжнародного співробітництва.

Міжнародні організації, зокрема FATF, відіграють ключову роль у боротьбі з легалізацією злочинних доходів і фінансуванням тероризму. Спільна міжнародна співпраця та координація є важливими для розв'язання цих глобальних проблем. FATF встановлює рекомендації та стандарти для боротьби з цими проблемами та оцінює їх впровадження в різних країнах. Важливою частиною цього процесу є врахування питань корупції та ефективності заходів з протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму. Країни, які ефективно впроваджують рекомендації FATF, можуть зміцнювати цілісність державного сектору, підвищувати прозорість фінансової системи та сприяти боротьбі з корупцією та відмиванням грошей.

Світовий банк та FATF пропонують основні заходи у боротьбі з корупцією. Ключовою є співпраця між органами та експертами з протидії відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та злочинності. Органи повинні координувати свої дії, розуміти свої ролі та спільно реагувати на ризики корупції. Важливою є також співпраця з приватним сектором та міжнародною співпраця для створення юридичних рамок та процедур, спрямованих на боротьбу з корупцією та відмиванням коштів. Країни також повинні розглядати можливості відновлення активів, втрачених через корупцію, зокрема, відповідно до міжнародних інструментів. Такі підходи сприяють більш ефективній боротьбі з корупцією та підтримці фінансової безпеки.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ В СИСТЕМІ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ЗАХОДІВ

2.1. Корупція в Україні та світі: аналітична оцінка

Корупція залишається основною загрозою національній безпеці України та значно впливає на можливості держави вирішувати питання пов'язані з війною. За експертними оцінками, щорічні втрати від корупції для державного бюджету становлять не менше 12 мільярдів доларів. Ця сума свідчить про необхідність поліпшення антикорупційної політики та розроблення нових стратегій і методів для компетентних органів України, спрямованих на боротьбу з цим явищем. Одночасно з цим Україна, відзначаючи свій курс на європейську інтеграцію, повинна вивчати досвід країн Європейського Союзу у сфері протидії корупції. Це необхідно як для впровадження кращих практик у законодавство, так і для узгодження антикорупційної політики України з підходами, що були успішно впроваджені в країнах ЄС.

В Євросоюзі корупцію вважають однією з головних загроз безпеці громадян, економіці та політичній системі. Згідно з опитуваннями, проведеними в ЄС, 76% населення країн-членів вважають корупцію серйозною проблемою для своїх держав. У деяких країнах ця думка підтримується значною більшістю населення, так, наприклад, 99% в Греції, 97% в Італії, 95% в Чехії, Литві та Іспанії, 94% в Хорватії та 93% в Румунії [3]. Щорічні втрати від корупції в Євросоюзі становлять 120 мільярдів євро, або 1% ВВП цієї спільноти (у світі ця цифра становить 5%). Корупція призводить до підриву інвестиційної політики, порушення справедливої конкуренції на внутрішніх ринках і зменшення фінансування громадських проектів. Крім того, її зв'язок з організованою злочинністю створює загрозу для суспільства в цілому. Корупція також підриває довіру до демократичних інститутів і руйнує систему політичної відповідальності лідерів. Також варто

відзначити, що корупція в ЄС має транскордонний характер, і можливості кожної країни-члена самостійно подолати її є обмеженими [17].

За інформацією від Transparency International у 2022 році, тоді коли Європарламент готувався прийняти резолюцію, яка стосується Російської Федерації як спонсора тероризму, було проведено аналіз індексу сприйняття корупції (табл.2.1).

Таблиця 2.1

Показники Індексу сприйняття корупції в світі у 2022 році [35]

Місце в рейтингу	Країна	Кількість балів
1	Данія	90
2	Фінляндія	87
2	Нова Зеландія	87
4	Норвегія	84
5	Сінгапур	83
5	Швеція	83
45	Польща	55
49	Словаччина	53
63	Румунія	46
77	Угорщина	42
91	Білорусь	39
91	Молдова	39
116	Україна	33
137	Росія	28

За результатами оцінок Індексу сприйняття корупції протягом 2021-2022 років, перший рядок лідерів виглядає наступним чином: Данія очолює список з 90 балами в 2022 році (88 балів у 2021), на другому місці розташувалися Фінляндія (87/88 балів) і Нова Зеландія (87/88 балів), третє місце займає Норвегія (84/85 балів), а четверте ділять Сінгапур і Швеція, кожна з них має 83 бали (85 у 2021 році). У списку найнижчих балів знову потрапили Сомалі (12 балів) і Південний Судан (12 балів), і понад 2/3 країн набрали менше 50 балів.

Україна отримала у 2022 році 33 бали поряд з такими країнами як Алжир, Ангола, Замбія, Монголія, Сальвадор та Філіппіни. На один бал нас випереджають Боснія і Герцеговина, Гамбія, Індонезія, Малаві, Непал, Сьєрра-Леоне - всі вони мають по 34 бали. А на бал менше, ніж Україна, - Домініканська Республіка, Кенія та Нігер. Серед сусідніх країн Україна залишається вище за Росію в Індексі сприйняття корупції на 2022 рік. Росія втратила один бал та розташувалася на 137 місці з 28 балами. Угорщина також втратила бал і опустилася на 77-ме місце з 42 балами. Білорусь також втратила 2 бали.

Серед дружніх країн України відбулися зміни в показниках. Польща втратила 1 бал, але залишається лідером серед сусідів з результатом 55 балів і розташувалася на 45-му місці. Словаччина покращила свій показник на 1 бал і тепер має 53 бали, розташовуючись на 49-му місці. Румунія також підвищила свій рейтинг на 1 бал і посідає 63-є місце з 46 балами. Молдова показала найбільше покращення, додаючи 3 бали і розташовуючись на 91-му місці з 39 балами. На рис.2.1. подано зміни Індексу сприйняття корупції в Україні протягом 2012-2022 років.

Рис.2.1. Індекс сприйняття корупції в Україні протягом 2012-2022 рр.

складено автором за даними [35]

На жаль, в Україні залишається низький рівень індексу сприйняття корупції, який формується на основі даних та експертних оцінок (див. рис. 2.3). За даними Transparency International на 2022 рік, Україна розміщується на 116 місці серед 180 країн у світовому рейтингу індексу сприйняття корупції. У 2021 році Україна займала 122 позицію в цьому рейтингу. Проте

порівняно з 2020 роком, країна погіршила свій показник з 33 до 32 балів, і у 2022 році вона посіла 116 місце з 33 балами.

Українські органи влади визнають наявність корупції у країні та вживають заходи для її подолання через різні антикорупційні органи. Проте на жаль, результати дослідження, проведеного програмою USAID, свідчать, що корупція залишається однією з серйозних проблем в Україні, з політичною корупцією на найвищому рівні та корупцією в бізнесі серед найбільших загроз. Громадськість вірить, що державні установи можуть подолати цю проблему, але органи влади повинні прикласти більше зусиль для рішення цього серйозного завдання [2, 10].

На рис. 2.2 узагальнено основні приклади та інструменти, що використовувалися при відмиванні доходів від корупційних діянь в Україні.

Рис. 2.2. Схеми відмивання доходів від корупції в Україні

Складено автором за даними [50, 51, 55]

Внаслідок відмивання коштів через корупцію в Україні в 2021 році було виявлено і передано правоохоронним органам 160 матеріалів, учасники яких були особами, вповноваженими на виконання завдань державного і місцевого рівня. В цих матеріалах були зафіксовані фінансові операції, пов'язані зі відмиванням доходів, отриманих в результаті корупційних дій, на суму 9,3 млрд. грн. У 2022 році Держфінмоніторингом було передано правоохоронним органам 121 матеріал (25 основних та 96 додаткових), які мали в собі елементи, що вказували на можливу корупційну діяльність. У вищезазначених матеріалах обсяг фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією коштів та вчиненням кримінальних порушень, склав 6,4 мільярда гривень. Серед учасників підозрілих фінансових операцій у цих 121 матеріалах були особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і їхні еквіваленти. Основні методи, пов'язані з відмиванням таких доходів, описано в додатку А.

Оцінка Базельського індексу протидії легалізації (відмиванню) коштів, який є ранговим списком країн у відношенні до загроз і ризиків у сфері ПВД/ФТ [32], дасть змогу поглибити наше дослідження у сфері корупції на глобальному та національному рівні. Проводячи аналіз за допомогою даних з Basel AML Index, можна зробити висновок про рівень ризику відповідно до цього індексу, який варіюється від 0 (низький ризик) до 10 (високий ризик). За даними цього індексу, країни, які мають високий рейтинг ПВД/ФТ, часто характеризуються низьким рівнем розвиненості системи протидії відмиванню грошей та функціональними проблемами у фінансовому секторі. Також, високий рівень корупції та політичних ризиків може впливати на збільшення загрози відмивання коштів та фінансування тероризму в цих країнах. Для оцінки індексу використовуються різні індикатори, включаючи ризики ПВД / ФТ, корупційні ризики, прозорість фінансового сектора, прозорість і фінансову відповідальність державного сектора, а також політичні та юридичні ризики.

У 2022 році Україна зайняла 65-е місце серед 128 країн, з отриманою оцінкою 5,09 в індексі ризику ВК/ФТ. Це свідчить про середній рівень ризику відмивання грошей та фінансування тероризму в Україні. За рік Україна покращила свою позицію, оскільки у 2021 році цей показник становив 5,21, і країна знаходилася на 54-му місці (рис. 2.3).

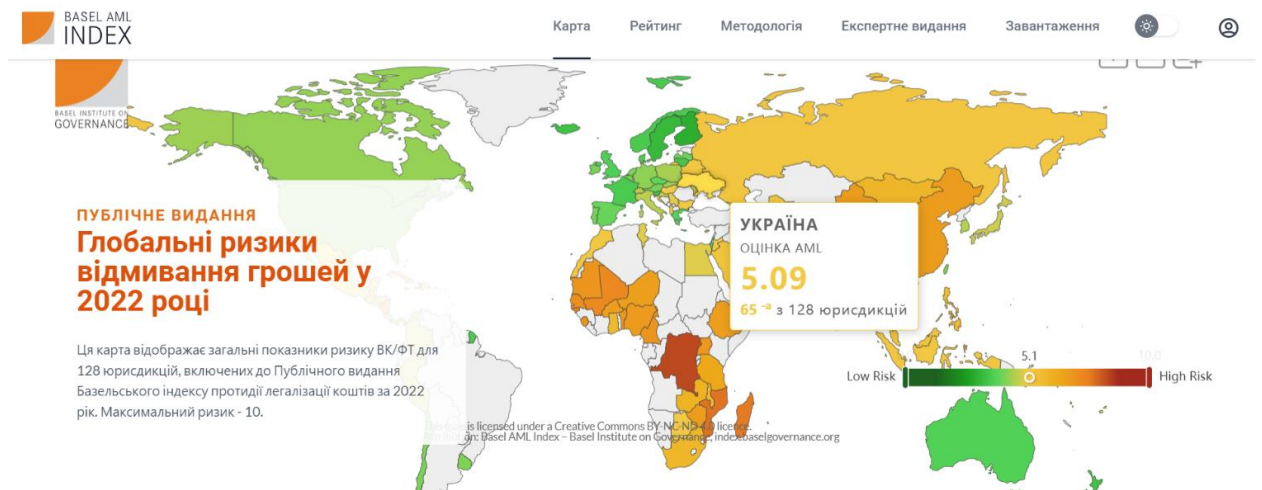

Рис. 2.3. Рейтинг показника Basel AML Index України у 2022

складено автором за даними [32]

Докладний аналіз індикаторів ризику, які включені у Basel AML Index, може сприяти вдосконаленню міжнародної системи протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму і покращенню фінансових систем країн, які мають високий рівень ризику в цих сферах. Відомо, що Basel AML Index - це інструмент для оцінки ризику легалізації (відмивання) грошей та фінансування тероризму в різних країнах світу. Цей індекс розроблений для визначення рівня загрози у сфері протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму (ПВД/ФТ) у різних країнах.

Індекс включає в себе різні індикатори ризику, які оцінюються за різними категоріями. До основних індикаторів, які враховуються при розрахунку Basel AML Index, можуть входити:

- Ризики ПВД/ФТ: Цей індикатор оцінює, наскільки держава вживає заходів для запобігання легалізації коштів та фінансуванню тероризму.

- Корупційні ризики: Враховується рівень корупції у країні, оскільки корупція може сприяти відмиванню коштів.
- Прозорість фінансового сектора: Цей показник оцінює доступність інформації про фінансові операції та можливість контролю за ними.
- Прозорість і фінансова відповідальність державного сектора: Оцінюється прозорість та ефективність діяльності державних органів у сфері протидії ПВД/ФТ.
- Політичні і юридичні ризики: Враховуються ризики, пов'язані зі стабільністю політичного середовища та правовою системою країни.

Ці індикатори об'єднуються та зважуються для визначення загального показника ризику ПВД/ФТ для кожної країни. Basel AML Index дозволяє порівнювати країни за рівнем їхнього ризику і використовується для аналізу та моніторингу ситуації у сфері протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму в різних регіонах світу.

Для більш детальної оцінки можна використовувати показники ризику хабарництва, які доступні в TRACE Matrix [34]. TRACE Matrix - це інструмент, який вимірює ризики хабарництва в 194 країнах.

Загальна оцінка ризику для кожної країни є комбінованою та враховує чотири основних аспекти: «Можливості», «Стимування», «Прозорість» і «Нагляд», а також дев'ять підаспектів. Загальний бал обчислюється як добуток середньозважених значень цих чотирьох аспектів (Можливості - 40%, Стимування - 15%, Прозорість - 22,5%, Нагляд - 22,5%). Цей показник спрямований на швидку оцінку рівня ризику хабарництва в конкретній країні (табл. 2.2).

З таблиці видно, що Україна займає 103 місце серед інших країн за загальним показником 52. Це свідчить про рівень ризику, який нижчий від середнього рівня. Порівняно з 2021 роком, Україна покращила свій показник на 0,15 пунктів.

Таблиця 2.2

Показники ризиків харабництва країн у 2022 році [34]

Ранг	Країна	Можли- вості	Стриму- вання	Прозорість	Нагляд	Основа	Загаль- ний рахунок	Відхи- лення
1	Норвегія	4	5	6	2	68%	4	-2,48
2	Нова Зеландія	2	10	11	13	69%	8	-2,26
3	Швеція	16	9	1	6	87%	9	-2,21
4	Швейцарія	5	14	17	9	47%	10	-2,15
5	Данія	23	1	8	1	81%	11	-2,1
6	Об'єднане Королівство	6	19	16	15	68%	12	-2.04
46	Польща	32	40	43	36	100%	37	-0,67
63	Румунія	48	34	50	29	100%	42	-0,4
103	Україна	58	62	49	36	100%	52	0,15
124	Казахстан	51	62	53	65	100%	56	0,37
142	Російська Федерація	57	74	59	61	100%	61	0,6

Отже, корупція залишається основною загрозою для національної безпеки України та значно впливає на її можливості у вирішенні питань, пов'язаних з війною. Щорічні втрати від корупції становлять значну суму для державного бюджету, що вимагає покращення антикорупційної політики та розроблення нових стратегій боротьби. Україна, спрямовуючи свою інтеграцію до Європейського Союзу, повинна вивчати досвід країн ЄС у боротьбі з корупцією та впроваджувати кращі практики. Важливо враховувати, що корупція має транскордонний характер, і співпраця з іншими країнами є ключовим елементом в цьому процесі.

2.2. Аналіз діяльності антикорупційних органів в процесі проведення фінансових розслідувань

Діяльність системи антикорупційних органів у напрямі подолання корупції засобами фінансової розвідки викликає зацікавленість не тільки правоохоронних органів, а й у суспільства в цілому, корупція є однією з найсерйозніших загроз для стабільності, розвитку і справедливості в країнах усього світу, включаючи Україну.

Загальновизнаною проблемою стає те, що корупція порушує прозорість, підриває довіру до владних структур і громадянського суспільства, спричиняє економічні збитки та порушує права людини.

Фінансову розвідку, в основі якої є система запобігання та контролю легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, можна описати як інтегровану систему, що об'єднує державні та приватні установи. Вони використовують різноманітні правові, організаційні, інформаційні та інші засоби та методи для забезпечення виконання вимог законодавства. Метою цієї системи є виконання завдань, пов'язаних із запобіганням та протидією легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, та захист інтересів громадян, суспільства та держави. Спільною метою всіх її складових є забезпечення чесності, прозорості та законності в фінансовій сфері, а також зменшення можливостей для незаконних дій та фінансових злочинів та запобігання корупції.

Ця інтегрована система фінансової розвідки сприяє виявленню найрізноманітніших схем легалізації коштів, включаючи відмивання грошей та інші види фінансової корупції. Державні органи та приватні установи співпрацюють для аналізу фінансових операцій, виявлення надмірних ризиків, та розроблення стратегій для їх запобігання.

Ця система також спрямована на захист прав та інтересів чесних громадян, бізнесу та держави. Вона допомагає забезпечувати стабільність фінансового сектора та підвищує довіру до фінансових установ. Через

впровадження прозорих інструментів та процедур, вона створює умови для чесної конкуренції та ефективного економічного розвитку.

Взаємодія між різними елементами національної системи, спрямованої на запобігання та протидію легалізації незаконно набутих доходів, ілюструється на рис. 2.4.

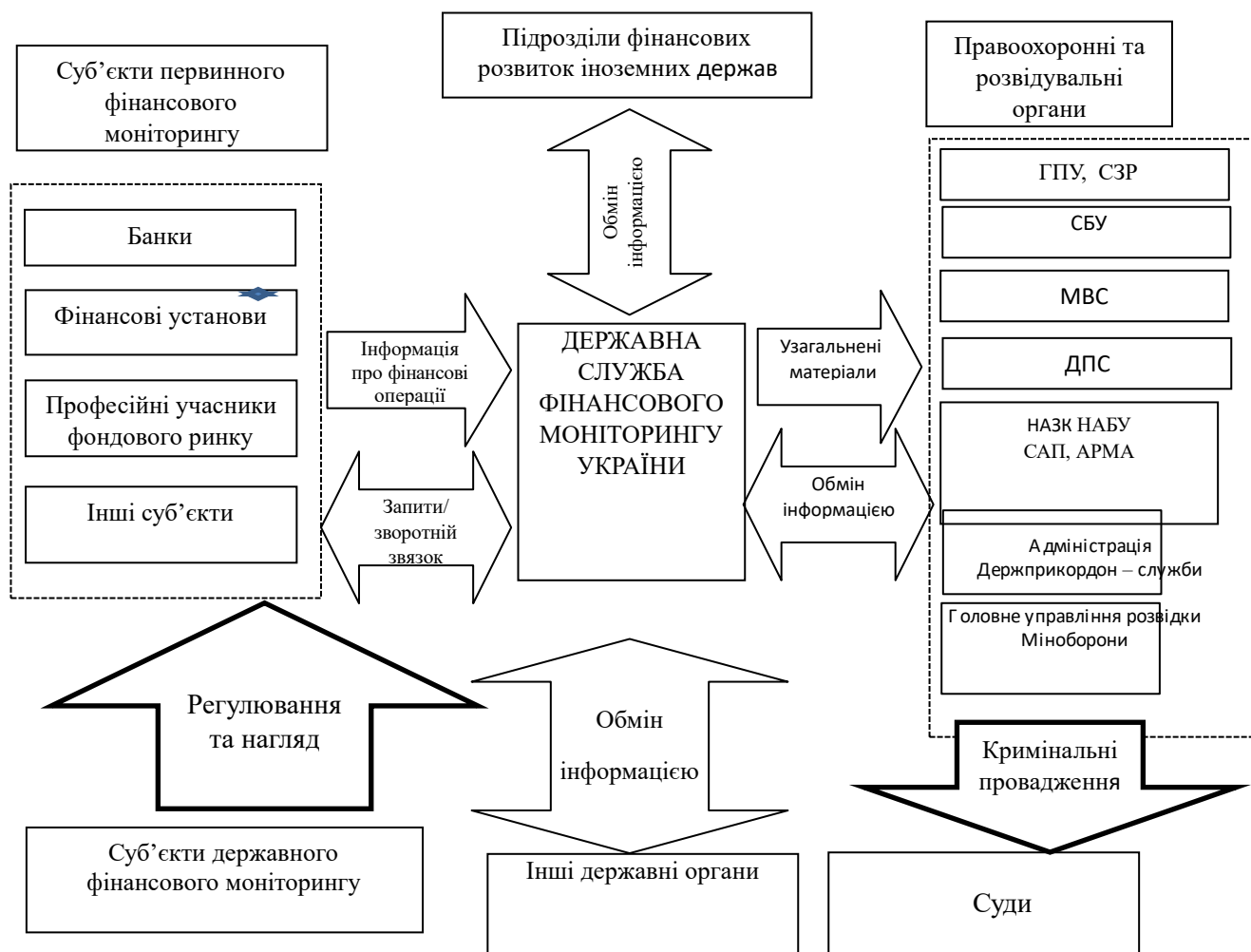

Рис. 2.4. Система запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом
складено автором за даними [11, 14]

Учасниками національної системи, спрямованої на запобігання та протидію легалізації незаконно набутих доходів, отриманих через злочинну діяльність, є державні органи та комерційні суб'єкти, які мають повноваження, визначені владою, для запобігання та припинення процесу легалізації (відмивання) таких доходів (табл. 2.3).

Системи антикорупційних органів в Україні [11, 14]

САЦДЕРЖАВНА СЛУЖБА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ	Учасники (суб'єктів) системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом
	Національний банк України
	Мінфін
	НКРРФПУ
	НКЦПФР
	Мінінфраструктури
	Мінюст
	Державна судова адміністрація
	Пенсійний фонд
	Державна аудиторська служба
	Головне управління розвідки Міноборони
	Адміністрація Держприкордонслужби
	Рахункова Палата України
	Держфінмоніторинг
	СЗР
	ГПУ
	СБУ
	МВС
	ДПСУ
	НАБУ
	АРМА
	НАЗК
	САП
	Вищий антикорупційний суд України.
	МЗС
	Державна служба статистики
	Державна регуляторна служба
	Національний депозитарій
	Антимонопольний комітет

Координація співпраці між правоохоронними органами України та внутрішнім підрозділом фінансової розвідки відіграє важливу роль у боротьбі з корупцією. Підрозділ фінансової розвідки є головним національним органом, відповідальним за збір, аналіз і передачу фінансових даних компетентним органам. Останнім часом Держфінмоніторинг активно співпрацює з Національним антикорупційним бюро України (НАБУ) у цьому напрямку. Ця співпраця була встановлена з моменту створення бюро. Спільні заходи регулярно координуються на рівні керівництва організацій, а також на рівні аналітиків та слідчих. Для покращення результативності спільних

розслідувань справ, пов'язаних з корупцією в Україні, Держфінмоніторинг та НАБУ створили спільний відділ фінансових розслідувань.

У 2022 році Держфінмоніторинг передав до правоохоронних органів та спецслужб 1484 матеріали, з яких 934 були узагальненими, а 550 - додатковими узагальненими матеріалами. Аналіз інформації, яку надав Держфінмоніторинг та передав до правоохоронних і розвідувальних органів подана на рис. 2.5.

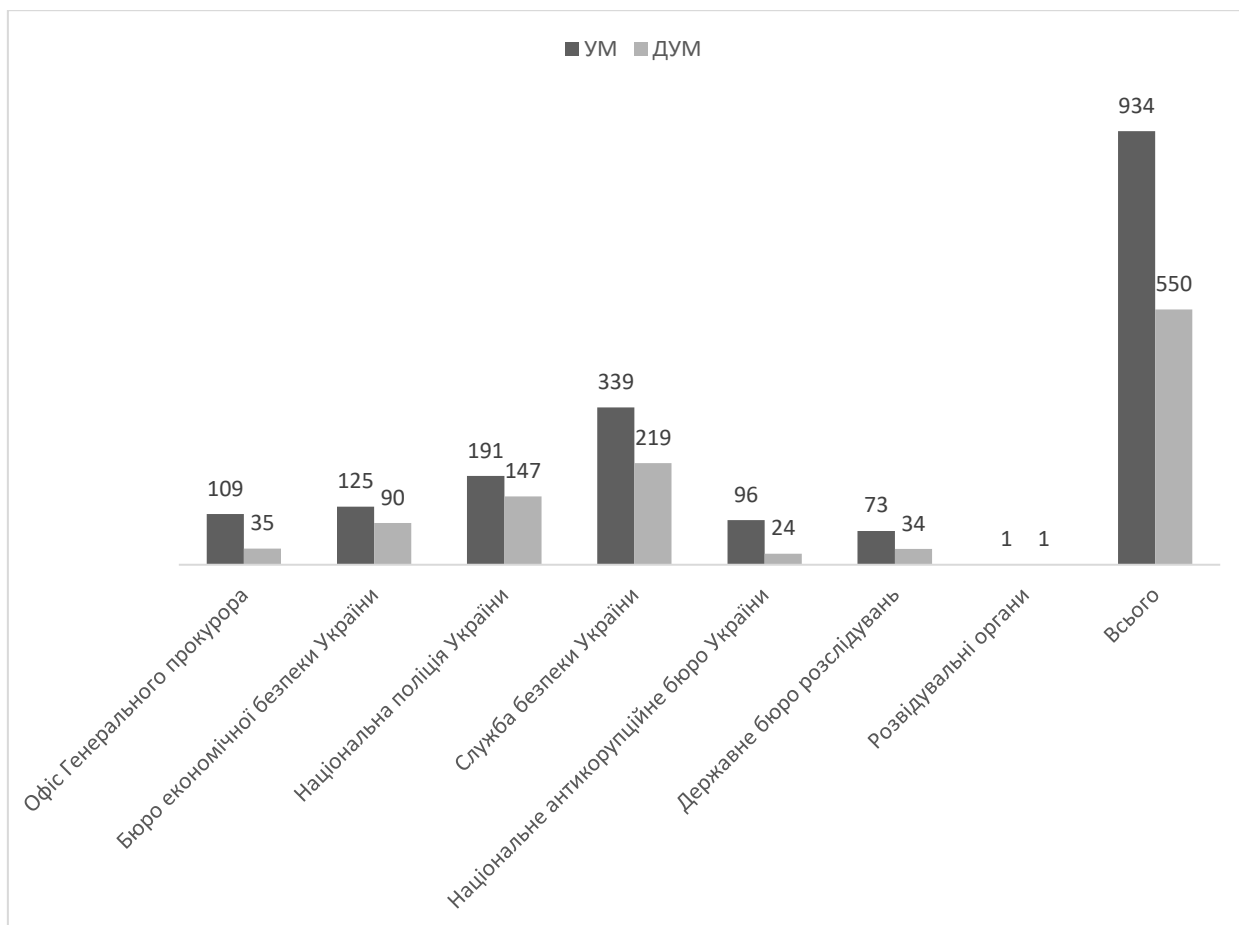

Рис. 2.5. Оцінка кількості сформованих Держфінмоніторингом та переданих до правоохоронних та розвідувальних органів узагальнених матеріалів/додаткових узагальнених матеріалів (далі – УМ/ДУМ), всього, (од.) за 2022 рік

складено автором за даними [22, 38]

Вивчаючи ключові тенденції в антикорупційній діяльності з боку Держфінмоніторингу, слід звернути увагу і провести оцінку параметрів розслідування злочинів, які містять ознаки легалізації (відмивання) доходів,

одержаних від корупційних дій. Отже, на рис. 2.6 ми систематизуємо основні показники матеріалів, що були направлені до правоохоронних органів і пов'язані з підозрою у корупційних діях.

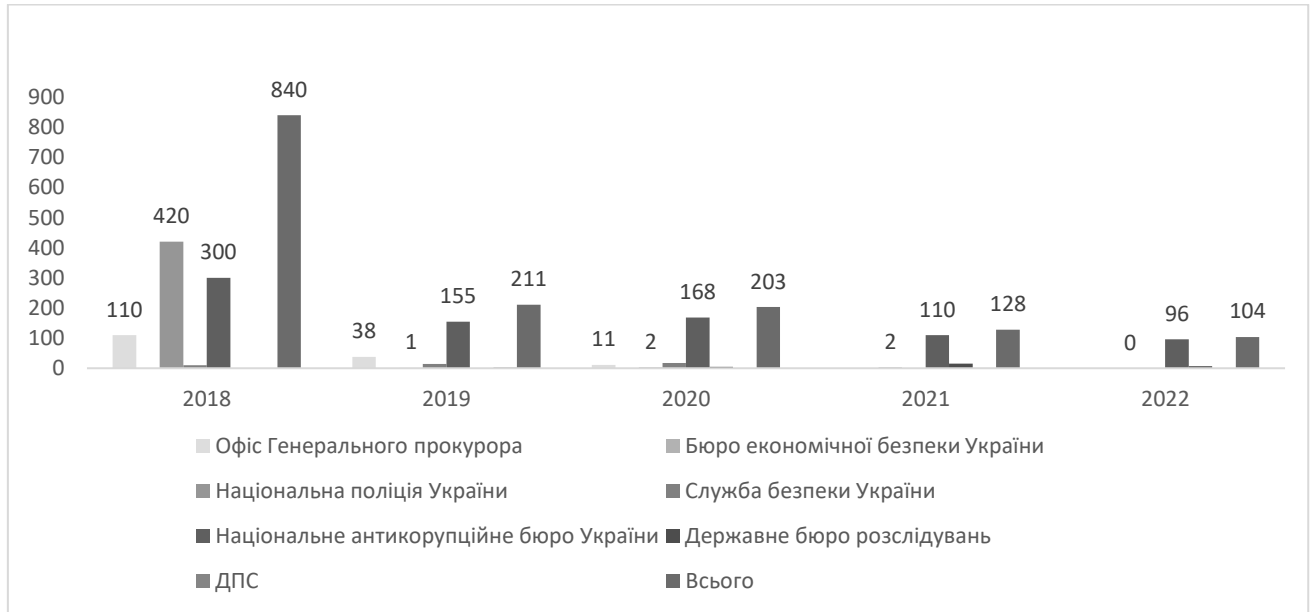

Рис. 2.6. Кількість матеріалів, які Держфінмоніторинг України передав правоохоронним органам протягом періоду з 2018 - 2022 рр., стосовно фінансових операцій, пов'язаних із корупцією
складено автором за даними [22, 23, 38]

Оцінюючи діяльність Державної служби фінансового моніторингу України, зауважимо, що загальна динаміка кількості матеріалів, які передала правоохоронним органам з 2018 по 2022 рік, вказує на зменшення. Темп зміни становить -68,0% у 2022 році порівняно з 2018 роком та -12,7% порівняно з 2021 роком. Однак, коли аналізуємо структуру цих матеріалів в залежності від виду правоохоронних органів, можна помітити, що кількість матеріалів, які були направлені до Служби безпеки України, зросла впродовж 2018-2020 років з 10 матеріалів до 17. Проте, подальший період відзначає однозначно позитивну динаміку. Щодо взаємодії Державної служби фінансового моніторингу з Державним бюро розслідувань у боротьбі з корупційними проявами, то тут було зафіксовано активізацію у 2020 та 2021 роках, що підтверджується виявленням 5 та 15 правопорушень відповідно.

Варто відзначити, що особливо значна кількість матеріалів, які стосуються встановлених фактів корупційних правопорушень, щорічно направляється Державною службою фінансового моніторингу (Держфінмоніторингом) до Офісу Генерального Прокурора. Зокрема, 110 матеріалів у 2018 році, 38 матеріалів у 2019 році, 11 матеріалів у 2020 році та 5 матеріалів у 2021 році. Така позитивна тенденція свідчить про зменшення рівня корупції. У взаємодії з Державною податковою службою України також не спостерігається значної активності, що підтверджується відповідними даними. Результати проведеного аналізу показують, що Державна служба фінансового моніторингу України систематично займається фінансовим моніторингом фінансових операцій, які проводять суб'єкти фінансового моніторингу на рівні первинної та державної інстанції. Ця діяльність спрямована на виявлення, запобігання та боротьбу з корупційними проявами та корупцією взагалі.

Важливо зауважити, що найвищі обсяги корупції спостерігалися у 2018 році, як це вказує кількість опрацьованих матеріалів Держфінмоніторингу та встановлені факти корупційних дій. При цьому, підрозділ фінансової розвідки також проводив оцінку можливих сум грошових коштів, пов'язаних з корупційними діями, і виявив спроби їх легалізації (відмивання). Динаміку сум фінансових операцій, пов'язаних з легалізацією доходів, одержаних від корупційних дій, подано на рис. 2.7.

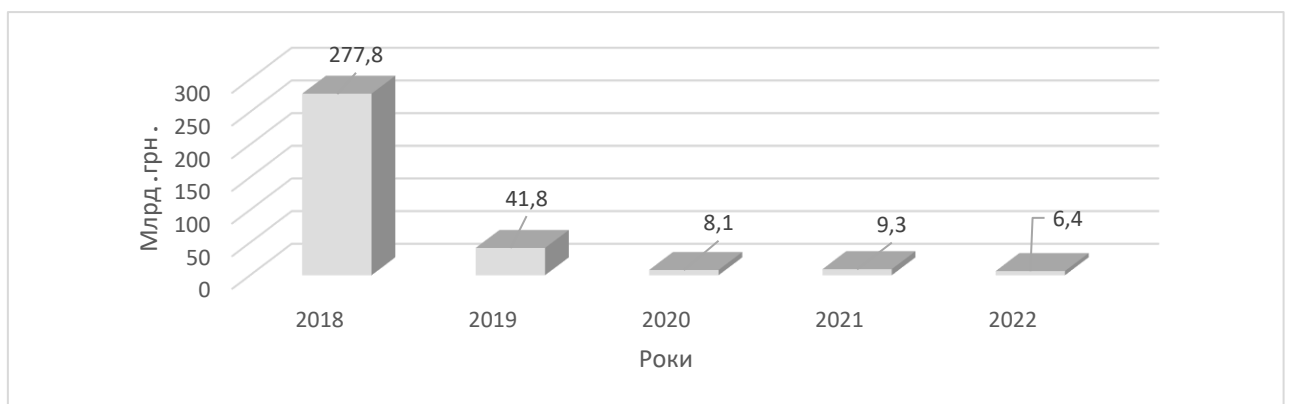

Рис.2.7. Динаміка сум фінансових операцій, які можуть бути пов'язані із відмиванням корупційних коштів, млрд. грн.

складено автором за даними [22, 23, 38]

Отримані результати підтверджують раніше сформульовану гіпотезу про те, що протягом розглянутого періоду найвищий рівень виявлених корупційних фактів був зафіксований у 2018 році. Протягом цього періоду сума фінансових операцій, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних від корупційних дій, склала вражаючі 277,8 млрд. грн., що є надзвичайно великим і загрожує процесам і явищам у економіці, політиці та суспільстві [21, 56]. Проте наступний період з 2019 по 2022 рік характеризується зменшенням цього показника, і суми фінансових операцій, пов'язаних з корупцією, стали значно нижчими. Зокрема, у 2019 році злочинним шляхом була спроба легалізувати 41,8 мільярдів гривень корупційних коштів, у 2020 році - 8,1 млрд. грн., у 2021 році - 9,3 млрд. грн., а у 2022 році - 6,4 млрд. грн. [22, 23].

Враховуючи те, що рекомендації FATF, визнані Європейським Союзом (ЄС) як основні [40], які моделюють очікування ЄС щодо підвищення ефективності державної політики України в боротьбі з легалізацією незаконно набутих коштів, ці очікування є абсолютно закономірними та обґрунтованими. FATF у своїх аналітичних документах визнає значний прогрес, здійснений Україною у вдосконаленні законодавства щодо запровадження більш ефективних заходів протидії легалізації незаконних коштів [1, 8, 22, 52]. Одночасно ЄС акцентує на необхідності розробки та впровадження нових законодавчих інструментів в Україні, які дозволять впровадити у національну практику стандарти FATF, які вже успішно застосовуються європейськими країнами. Зокрема, це включає:

Чітке унормування фінансової розвідки, включаючи розширення повноважень Держфінмоніторингу як установи, що виконує функції фінансової розвідки. Наразі, основні повноваження Держфінмоніторингу визначені на підзаконному рівні, і для належної інституціоналізації цих функцій, важливо врегулювати їх на рівні окремого закону [1, 36, 42, 55].

Удосконалення механізмів дослідження підозрілих фінансових транзакцій різними державними органами, зокрема, визначення предметної

компетенції відповідних інституцій. Розробка системи регламентації процедур інформаційної взаємодії між органами контролю за недопустимістю відмивання грошей та суб'єктами господарювання для виявлення ознак відмивання грошей. Удосконалення правового порядку для контролю над обігом віртуальних активів та діяльністю учасників крипторинку. Зокрема, відповідно до рекомендацій FATF, можливо введення окремого закону щодо процедур боротьби з відмиванням грошей в цифровому середовищі.

Врахування оновлених управління щодо менеджменту ризиків для віртуальних активів і постачальників послуг віртуальних активів, що регулярно оновлюються FATF. Ці документи служать основою для впровадження стандартів AML у сфері криптовалют [24, 38].

Ефективна реалізація інформації щодо ознак відмивання коштів та порушень досудового розслідування є надзвичайно важливою. Юридичні механізми, які вказані в тексті, повинні розроблятися та впроваджуватися, зважаючи на акти Європейського Союзу, які стосуються боротьби зі відмиванням грошей, фінансуванням тероризму та корупцією. Важливо зауважити, що при розробці та впровадженні нових правових інновацій, спрямованих на боротьбу з легалізацією незаконно набутих коштів, потрібно враховувати комплексні перетворення всієї системи права та судочинства.

Легалізація незаконних доходів пов'язана з корупційними проявами та недобросовісністю посадових осіб у сфері публічного управління. Після укладення Угоди про асоціацію Україна активно проводила реформи, спрямовані на боротьбу з цими явищами. Створено систему інституцій для протидії корупції і спеціалізований антикорупційний суд. Проте, важливо визнати, що брак історичного досвіду функціонування таких інституцій у правовій системі України може спричинити різні оцінки їх діяльності та викликати дискусії в суспільстві та серед фахівців.

Зокрема, громадськість може не повністю оцінювати ефективність цих інституцій, і деякі можуть вважати, що їхні результати є недостатньо чіткими. Також можуть виникати конфлікти інтересів між різними антикорупційними

структурами, і може бути обмежений бюджет для їх роботи [31]. Тому ключовим фактором ефективності державної політики в боротьбі з легалізацією незаконних коштів є усунення недоліків у формуванні та функціонуванні антикорупційної системи, завершення судової реформи та забезпечення тісного співробітництва всіх правоохоронних інституцій України.

Отже, координація співпраці між Держфінмоніторингом України та Національним антикорупційним бюро (НАБУ) та іншими органами, що здійснюють фінансові розслідування важлива у боротьбі з корупцією. Спільні заходи та створення спільного відділу фінансових розслідувань підвищують результативність цієї співпраці. Хоча загальна кількість переданих матеріалів зменшилася в останні роки, проте це компенсується збільшенням кількості матеріалів, що направляються до інших правоохоронних органів, особливо до Офісу Генерального Прокурора. Це може свідчити про покращення ситуації і зменшення рівня корупції в Україні. За результатами аналізу можна констатувати, що Україна зазнала значного прогресу у боротьбі з корупцією та легалізацією незаконно набутих коштів протягом останніх років. Найвищий рівень корупційних фактів був зафіксований у 2018 році, і з того часу спостерігається послідовне зменшення цього показника. Важливо враховувати рекомендації FATF та Європейського Союзу щодо удосконалення законодавства та механізмів контролю над обігом віртуальних активів для подальшого зменшення корупції і легалізації незаконних доходів. Основним завданням є усунення недоліків у роботі антикорупційних інституцій та забезпечення їхнього ефективного співробітництва.

Висновки до розділу 2

Корупція лишається основною загрозою для національної безпеки України та значно впливає на її можливості в контексті розв'язання питань, пов'язаних з воєнним конфліктом. Щорічні втрати від корупції сягають значної суми для державного бюджету, і це вимагає удосконалення антикорупційної політики та розроблення нових стратегій боротьби з цим

явищем. Україна, яка прагне до інтеграції до Європейського Союзу, повинна адаптувати кращі практики та досвід країн ЄС у боротьбі з корупцією. За даними Transparency International на 2022 рік, рейтинг індексу сприйняття корупції вказує на прогрес України у боротьбі з корупцією. Однак, щоб досягти більшого успіху, Україна повинна продовжувати реформи та покращення в антикорупційних практиках. Аналіз Базельського індексу протидії легалізації (відмиванню) коштів, який оцінює ризики та загрози в сфері ПВД/ФТ, та у 2022 році Україна показала покращення, займаючи 65-е місце серед 128 країн з показником 5,09, що свідчить про середній рівень ризику ВК/ФТ. Порівняно з 2021 роком, Україна покращила свій показник на 0,15 пунктів. Для більш глибокого аналізу ризику можна використовувати показники ризику хабарництва з TRACE Matrix, за оцінками якого Україна займає 103 місце за загальним показником 52, що свідчить про ризик на рівні нижче середнього. Порівняно з попереднім роком, Україна покращила свій показник на 0,15 пунктів.

Аналіз діяльності Держфінмоніторингу з 2018 по 2022 рік показав, що загальна кількість переданих матеріалів правоохоронним органам вказує на їх зменшення. Проте, ця тенденція компенсується збільшенням кількості матеріалів, які направлені до інших правоохоронних органів, особливо до Офісу Генерального Прокурора. Важливим є позитивний тренд у взаємодії з НАБУ та збільшення виявлених правопорушень у 2020 та 2021 роках. Найвищий рівень корупційних проявів спостерігався у 2018 році, але з того часу ми відзначаємо стійке зменшення цього явища.

В діяльності органів фінансової розвідки важливо враховувати рекомендації від FATF та ЄС, які вказують на необхідність подальшого вдосконалення законодавства та засобів контролю за операціями з віртуальними активами з метою подальшого скорочення корупційних проявів та легалізації незаконних доходів. Головним завданням залишається усунення недоліків у роботі антикорупційних організацій та сприяння їхньому ефективному співробітництву в боротьбі з цими негативними явищами.

РОЗДІЛ 3. ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ В АНТИКОРУПЦІЙНИХ ЗАХОДАХ

3.1. Інформаційне забезпечення діяльності фінансової розвідки в антикорупційних заходах

Фінансова розвідка є процесом збору, аналізу та інтерпретації фінансової інформації з метою виявлення підозрілих транзакцій та фінансових порушень. У боротьбі з корупцією, цей інструмент стає ключовим, оскільки корупція часто супроводжується незаконними фінансовими операціями, відмиванням грошей та втратою слідів. Фінансова розвідка дозволяє виявити та вивчити ці фінансові потоки, розкриваючи корупційні схеми та інший обман. Фінансова розвідка в межах досудового розслідування кримінальних справ відзначається наступними перевагами:

- виявлення та конфіскація злочинних доходів: фінансові розслідування допомагають ідентифікувати та конфіскувати доходи, отримані злочинним шляхом, включаючи засоби вчинення злочину.

- виявлення та відшкодування несплачених податків і штрафів: розслідування розкриває податкові порушення та допомагає відшкодувати збитки державному бюджету.

- відшкодування збитків потерпілим та державі: фінансові розслідування сприяють відшкодуванню збитків, завданих як потерпілим, так і державі в результаті корупційних дій.

- повернення злочинних активів: цей процес дозволяє повертати злочинні активи до державного бюджету як на національному, так і на міжнародному рівнях.

- інші переваги фінансового розслідування включають: встановлення додаткових доказів, свідків, співучасників та організаторів злочину, виявлення мотивів, цілей та зв'язків зі злочинною діяльністю, визначення використання інших послуг та засобів, таких як телефони, транспорт та електронні платіжні інструменти, виявлення місцезнаходження та

ідентифікація осіб, пов'язаних зі злочинною діяльністю, отримання інформації про дії, поведінку та зв'язки осіб, що займаються злочинною діяльністю та підозрюваних осіб, можливість залучення фахівців та експертів, спеціалізованих у розслідуванні фінансових злочинів, відстеження осіб, включаючи тих, що ховаються від слідства [42].

Фінансова розвідка надає матеріали, які можна використовувати в різних видах розслідувань, навіть у тих, які не безпосередньо пов'язані з грошима чи активами. Це стало можливим завдяки широкому використанню електронних засобів платежів та банківських операцій, що надає доступ до важливої інформації про життя, діяльність та фінанси осіб, яка може бути використана для запобігання та виявлення злочинів. Основні етапи фінансової розвідки в боротьбі з корупцією подані на рис. 3.1.

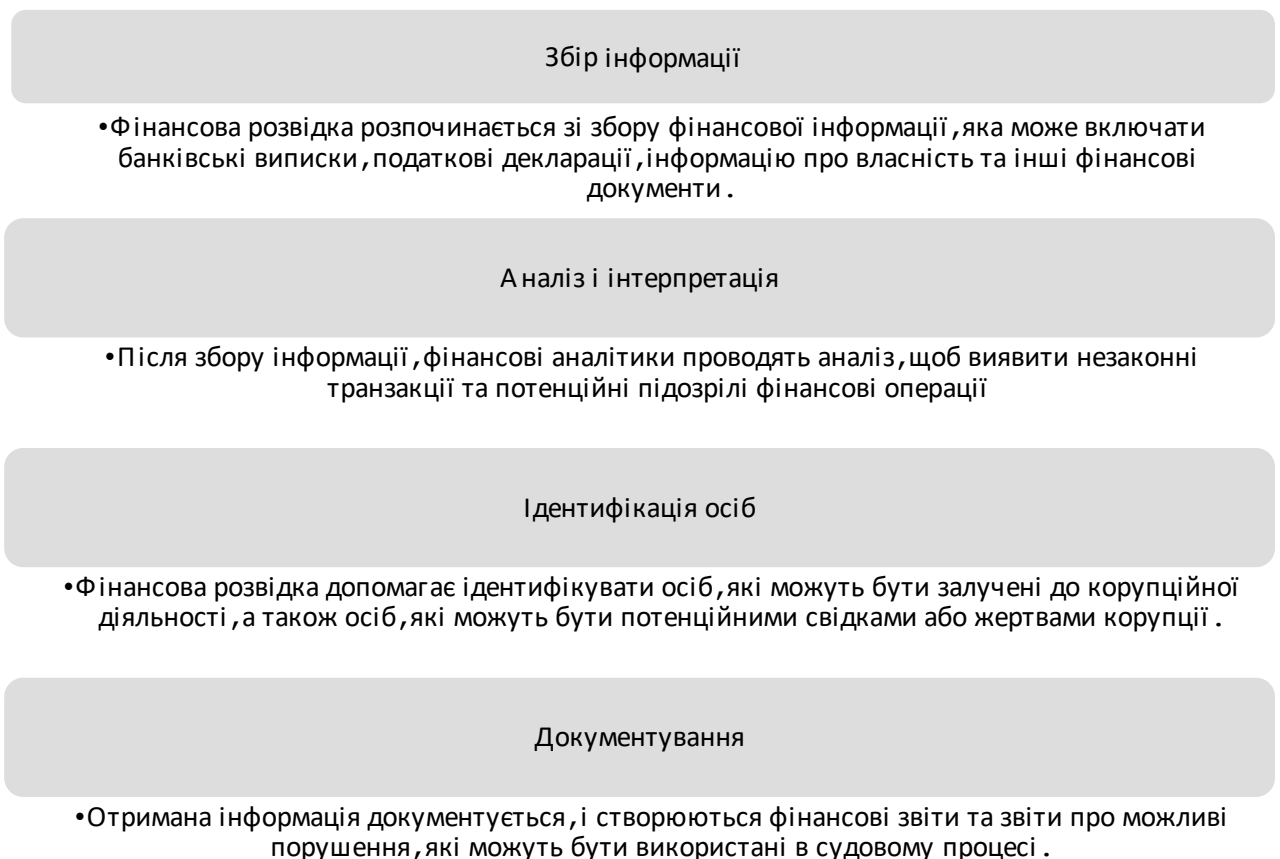

Рис. 3.1. Етапи проведення фінансової розвідки в боротьбі з корупцією
складено автором за даними [42, 55]

Під час проведення фінансової розвідки та аналізу накопиченої інформації, можна встановити наступне:

- додаткові докази та свідків злочину, що дозволить ідентифікувати свідків та підтвердити скоєння злочину.
- нові обставини скоєння злочину або виявлення нових злочинів. У процесі аналізу можуть виявлятися нові обставини, що стосуються скоєння злочину, а також можуть бути розкриті інші злочини, які раніше не були відомі.
- учасники, підозрювані, організовані злочинні групи (ОЗГ), бенефіціари злочинних схем: фінансове розслідування може ідентифікувати всіх осіб, які беруть участь у злочинних схемах, включаючи підозрюваних та бенефіціарів.
- аналіз фінансових операцій дозволяє визначити механізми та інструменти, які використовуються для скоєння злочину.
- фінансове розслідування може допомогти спростувувати обставини, які раніше вказували на скоєння злочину та допомагати встановити правильну картину подій.

Результатом фінансового розслідування у системі фінансової розвідки є виявлення ознак злочину, його учасників, хронології подій та можливості документування для збору доказів. Матеріали розслідування містять інформацію про фінансові операції та правочини, які були об'єктом моніторингу та дослідження, та служать джерелом доказів під час досудового розслідування злочинів. Ці матеріали підлягають обробці відповідно до вимог законодавства та можуть бути використані для прийняття процесуальних рішень.

Держфінмоніторинг виконує завдання зі збору інформації про підозрілі фінансові операції, як від публічного, так і приватного сектору, а також з інших джерел, з метою протидії легалізації доходів та фінансової злочинності в Україні. До компетенції Держфінмоніторингу, стосовно аналізу фінансових операцій, включаються наступні повноваження [43]:

- отримувати інформацію про фінансові операції, які викликають підозру, а також ті, що перевищують певні порогові значення. особлива увага приділяється виявленню розбіжностей у даних щодо кінцевих бенефіціарних власників.
- запитувати додаткову інформацію від фінансових установ та нефінансових посередників, тобто можливість отримання інформації на запит із-за кордону від іноземних ПФР.
- призупиняти проведення фінансових операцій у випадках, коли виникає підозра щодо їхньої легальності чи відповідності стандартам протидії легалізації доходів.
- запитувати інформацію від державних органів, правоохоронних органів, судів, національного банку України, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, підприємств, установ та організацій. ця інформація може включати довідки, копії документів та інші дані, включаючи інформацію з обмеженим доступом.
- має доступ, включаючи автоматизований доступ, до інформаційних та довідкових систем, реєстрів та банків даних органів державної влади (за винятком НБУ) та інших державних інформаційних ресурсів.

Після завершення фінансової розвідки інформація передається правоохоронним органам для подальшого розслідування та притягнення винних до відповідальності. Важливою частиною цього процесу є забезпечення конфіденційності інформації та дотримання всіх прав і законних процедур.

Фінансові дані, отримані завдяки фінансовій розвідці, можуть бути використані у судовому процесі як докази корупції. Ці дані можуть включати фінансові звіти, банківські виписки, електронні перекази коштів та інші документи, які підтверджують незаконні фінансові операції та матеріали фінансового розслідування.

Отже, фінансова розвідка в сучасному світі стала важливим інструментом виявлення та боротьби з корупцією та іншими фінансовими

порушеннями. Її роль полягає в зборі, аналізі та інтерпретації фінансової інформації для виявлення підозрілих транзакцій, фінансових схем та осіб, пов'язаних із злочинними діями. Фінансова розвідка може надавати матеріали, які корисні для різних видів розслідувань, і грає важливу роль у забезпеченні конфіденційності та дотриманні законних процедур. Отримані фінансові дані можуть служити як докази у судовому процесі і сприяти припиненню фінансової злочинності та корупції.

3.2. Оцінка взаємодії фінансової розвідки з антикорупційними інституціями

На сучасному етапі Україна зазнає військової агресії Росії, і це створює складні виклики в боротьбі з корупцією. Війна може послужити сприятливими умовами для поширення корупційних явищ, і ось деякі з аспектів, які варто враховувати. Перш з все – це недостатня прозорість фінансових операцій та надмірний вплив владних структур. У воєнних умовах знижується функція публічного контролю та прозорості в діяльності владних структур. Це може сприяти корупції, оскільки дії органів влади можуть залишатися неперевіреними. Також великі витрати на оборону і військову техніку створюють умови для корупції у галузі військових закупівель та угод. Завдяки державним контрактам та закритим торгам існує ризик завищення цін і отримання неконтрольованих прибутків. Війна призвела до міграції населення та внутрішнього переселення, що створює гострі соціально-економічні проблеми. В цьому контексті можуть виникати корупційні схеми, які пов'язані з шахрайством за рахунок потерпілих. Загалом, військовий конфлікт може впливати на моральну сферу суспільства, знижуючи етичні стандарти та сприяючи поширенню корупції через сприйняття цього явища як допустимого умови виживання. За таких обставин, боротьба з корупцією стає ще більш важливою, а владні структури та громадські організації повинні спільно працювати над запобіганням

корупції та забезпеченням відкритості, прозорості та відповідальності в державному управлінні.

До основних негативних факторів, з якими Україна стикається з початком війни, та які впливають на рівень корупції в країні відносять:

- значні обсяги грошової та матеріальної допомоги, які надходять з різних країн світу.
- недостатній контроль за обсягами грошових коштів, які надходять на різні рахунки фізичних та юридичних осіб.
- низький рівень допомоги особам, які постраждали від російської агресії.
- зниження доходів населення.
- зростання рівня інфляції, що суттєво вплинуло на купівельну спроможність та прожитковий мінімум.
- низький рівень державної допомоги, дотацій, преміювань та заохочень під час дії воєнного стану.
- недостатньо суворе та часом неефективне покарання за порушення норм корупційного законодавства.
- неефективність судової системи щодо розгляду корупційних справ.
- недостатній рівень обізнаності громадян щодо антикорупційних програм.
- існування в суспільстві спадкової системи «подяки».
- низький рівень свідомості громадян, який частково є наслідком війни, психологічного виснаження та морального травмування [56, 57].

За даними опитування 89% громадян вважають корупцію найсерйознішою проблемою для України після повномасштабної війни. У 2023 році детективи і прокурори продовжили активно виявляти випадки корупції, що свідчить про підвищену дієвість в боротьбі з цим явищем. За останні пів року, представники Національного антикорупційного бюро (НАБУ) та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП) вже привели

до відповідальності 137 осіб, і обвинувачення було висунуто стосовно ще 147 осіб. Отже, наразі майже тисяча осіб опинилася на лаві підсудних (рис.3.2.).

Рис. 3.2. Аналітична оцінка розслідувань працівниками НАБУ та САБ протягом I півріччя 2023 року в Україні

складено автором за [21]

У цьому році було зафіксовано кілька гучних випадків розкриття корупції, включаючи затримання заступника Міністра розвитку громад, територій та інфраструктури при отриманні хабаря у великому розмірі. Крім того, виявлено злочинну організацію, яка заволоділа значною сумою грошей двох великих підприємств. Також викрита схема підкупу керівництва Верховного Суду [21].

Загалом, за перше півріччя 2023 року НАБУ і САП висунули підозру 11 вищим посадовим особам держави, викрили корупцію серед 26 керівників державних підприємств і притягнули до відповідальності 7 суддів.

Цей успіх досягнутий завдяки роботі менше ніж 300 детективів НАБУ та прокурорів САП, і частина з них вже долучилася до лав Збройних Сил України і територіальної оборони. Тому наголошується на необхідності збільшення чисельності та інституційного потенціалу НАБУ, включаючи

створення власної експертної установи та розширення можливостей з «прослуховування».

Діяльність НАБУ та САП, з початку 2023 року, призвела до економічного ефекту в розмірі понад 1,67 мільярда гривень. Ця сума перевищує виділені на фінансування Бюро кошти на поточний рік, які складають близько 400 мільйонів гривень. Завдяки роботі НАБУ і САП, з початку 2023 року, додатково передано понад 662 мільйони гривень на потреби обороноздатності країни, а загалом, з початку широкомасштабної агресії Росії, надійшло майже 2 мільярди гривень. Це кошти та майно, які були арештовані або добровільно передані в межах кримінальних проваджень, які розслідувалися НАБУ і САП, а також застави, передані за рішенням ВАКС (рис.3.3).

Крім того, більше 1 мільярда гривень було відшкодовано державі, включаючи українські підприємства. ПАТ «Укрнафта,» в якому державі належить 50%+1 акція, повернуло понад 883 мільйони гривень, а також було відшкодовано збитки АТ «Укрзалізниця,» яка належить державі на 100%. За допомогою детективів НАБУ вдалося запобігти розкраданню майже 70,5 мільйонів гривень ще на етапі розслідування.

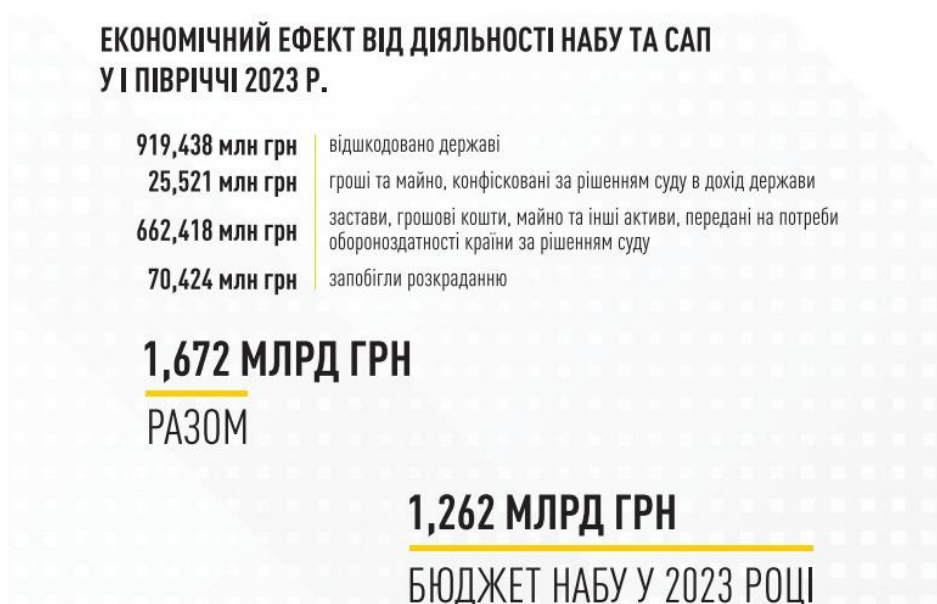

Рис. 3.3. Оцінка економічного ефекту від розслідувань працівниками НАБУ та САП протягом I півріччя 2023 року в Україні

складено автором за [21]

Протягом 2023 року також було винесено законні обвинувальні вироки з конфіскацією майна, включаючи грошові кошти та нерухомість, загальною вартістю понад 25,5 мільйонів гривень. Статистичні дані про результати діяльності НАБУ за I півріччя 2023 року подані в додатку Б.

За результатами проведених досліджень та опитувань у 2022 році, виявилось, що в боротьбі з корупцією в Україні найбільше відповідальності приписують таким суб'єктам:

- Президенту України, якому довірили 43,9% опитаних.
- Національному антикорупційному бюро України, якому довірили 31,8% опитаних.
- Верховній Раді України, якому довірили 30,5% опитаних.
- Національному агентству з питань запобігання корупції, якому довірили 22,7% опитаних [37].

Рис. 3.4. Оцінка корупційних діянь серед населення України у 2022 році, %
складено автором за [21, 37]

Найбільш негативний ефект від корупції спостерігається в закладах правоохоронних органів, у закладах державної або комунальної медицини, а також освітніх установах, зокрема дошкільних та шкільних. Щодо

корупційного досвіду бізнесу (рис.3.5), найвищу частку відзначення отримує митниця, з якою пов'язані 35,2% випадків неправомірних дій у бізнес-сфері.

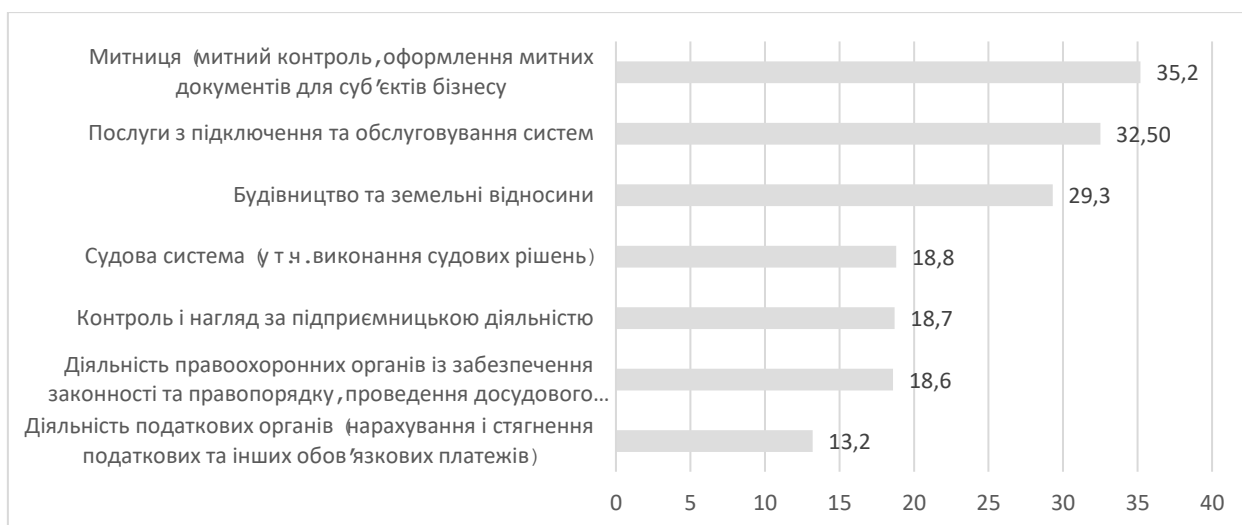

Рис. 3.5. Оцінка корупційних діянь серед бізнесу України у 2022 році, %
складено автором за [21]

Зазначимо, що ці дані вказують на серйозну проблему корупції в медичних та освітніх установах, а також на велику уразливість бізнесу перед корупційними практиками, особливо на митницях.

Однак, крім звичайних корупційних схем, які існують у різних сферах щороку, внаслідок війни зросла кількість махінацій, привласнення коштів та майна, а також приховування та відмивання грошей, що є характерними для сучасного воєнного періоду. На рис.3.6. подано сфери впливу корупції на них.

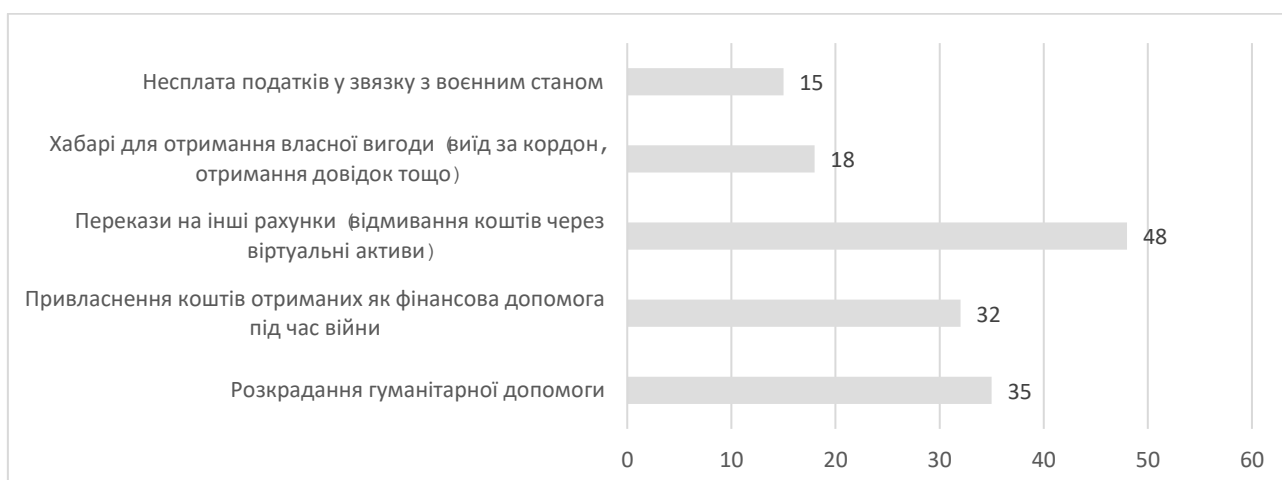

Рис. 3.6. Оцінка видів корупції в Україні у 2022 році, %
складено автором за [21]

Зауважимо, що ці цифри свідчать про серйозний вплив корупції на різні сфери життя в Україні, особливо в умовах воєнного конфлікту.

На сьогодні, як наслідок реагування на корупцію, запроваджено в Україні антикорупційну стратегію до 2025 року, яка врахує нові види корупційних схем та забезпечить більш прозору діяльність в Україні [25]. Важливим досягненням є створення та активна діяльність Міжвідомчої робочої групи (МРГ) в рамках Державної антикорупційної програми, спрямованої на цифрову трансформацію. Ця ініціатива передбачає створення нових цифрових ресурсів та продуктів з основною метою забезпечення прозорості та скорочення можливих корупційних порушень.

Під час розслідування справ, пов'язаних із корупцією та поверненням активів, однією з найбільших труднощів є збір доказів, які б підтверджували зв'язок активів із злочинною діяльністю, або підтверджували їх походження від злочинів (конфіскація власності або активів). Під час фінансових розслідувань важливим є співпраця з АРМА (Агентство з управління активами), яке має спеціальний статус та відповідає за формування та виконання державної політики у сфері виявлення, пошуку та управління активами, які можуть бути арештовані у кримінальних провадженнях. АРМА діє відповідно до законодавства та створено за аналогією з агентствами, які функціонують в країнах-членах Європейського Союзу. Ця інституція відіграє важливу роль у забезпеченні правопорядку та конфіскації активів, отриманих шляхом злочинної діяльності. Взаємодія з АРМА є ключовою в процесі розслідування та забезпечує ефективний механізм для конфіскації та управління активами, пов'язаними зі злочинною діяльністю. Це допомагає у забезпеченні правосуддя та відновленні позбавлених коштів, що були незаконно отримані.

Удосконалення методів боротьби з корупцією в Україні в сучасних умовах є надзвичайно важливим завданням для забезпечення чесного та прозорого функціонування держави та забезпечення розвитку суспільства.

Нижче наведено кілька напрямків, які можуть сприяти удосконаленню методів боротьби з корупцією в Україні:

- Зміцнення антикорупційних інституцій у напрямі підтримки антикорупційних органів, таких як НАЗК, НАБУ та САП. Важливо забезпечити їм не тільки незалежність, але й ефективність у проведенні розслідувань і притягненні винних до відповідальності.

- Оновлення та удосконалення антикорупційного законодавства України. Це включає в себе удосконалення норм щодо декларування доходів посадових осіб, запровадження нових антикорупційних стандартів у сферах закупівель та державних послуг, а також зміцнення правил етичної поведінки урядовців.

- Прозорість та доступ до інформації через забезпечення доступу громадськості до інформації про діяльність державних інституцій, зокрема, фінансової звітності, закупівель, та відомостей про власність посадових осіб, є ключовим елементом боротьби з корупцією. Розвиток відкритих даних та електронних сервісів може сприяти цьому.

- Зміцнення незалежності та ефективності судової системи важливо для запобігання корупції через проведення реформ у судовій системі, забезпечення прозорого відбору та підвищення кваліфікації суддів, та забезпечення недопущення втручання політики в судовий процес.

- Посилення етичних стандартів та освіти. Важливо сприяти формуванню високих етичних стандартів у громадян та посадових осіб через освіту та просвітництво.

- Постійна підтримка міжнародної співпраці. Україна повинна активно співпрацювати з міжнародними організаціями та іншими країнами у сфері боротьби з корупцією, обмінюватися досвідом та найкращими практиками.

- Активізація ролі громадянського суспільства. Громадяни та незалежні громадські організації мають брати активну участь у нагляді за діяльністю державних органів та висуванні вимог щодо боротьби з корупцією.

Це лише декілька із можливих напрямів удосконалення методів боротьби з корупцією в Україні. Важливо розглядати це завдання комплексно та постійно працювати над покращенням антикорупційних заходів у всіх сферах суспільства.

Україна, вступивши в період війни, стикається із серйозними викликами у сфері правопорушень, корупції, відмивання грошей та таємного переміщення коштів на всіх рівнях і в різних галузях. Ця складна ситуація вимагає від уряду та антикорупційних організацій розробки та впровадження нових, більш ефективних антикорупційних програм, стратегій та нормативних актів, які сприятимуть зміцненню прозорості держави та поліпшенню її іміджу під час процесу євроінтеграції.

Важливим напрямком подальших досліджень є визначення можливостей та шляхів співпраці антикорупційних органів України з міжнародними антикорупційними структурами та організаціями. Це може включати створення спільних проектів, обмін досвідом, проведення навчань, а також спільну розробку стратегій та механізмів боротьби з корупцією. Активна міжнародна співпраця в антикорупційній сфері може сприяти підвищенню ефективності заходів та забезпечити більший успіх в боротьбі з корупцією в Україні.

Висновки до 3 розділу

Фінансова розвідка, як інструмент в боротьбі з корупцією, виявляє незаконні фінансові операції та грошові потоки, але і в надає додаткові докази та інформацію, яка сприяє ідентифікації учасників злочинів, встановленню нових обставин скоєння злочинів та аналізу фінансових механізмів, використовуваних в злочинній діяльності. Важливими результатами фінансової розвідки є виявлення ознак злочину, ідентифікація його учасників та бенефіціарів, а також матеріали, які можуть бути

використані для збору доказів та подальшого судового переслідування злочинців.

За результатами опитування, корупція залишається однією з найсерйозніших проблем для України після повномасштабної війни, і 89% громадян вважають її найважливішою проблемою. Зазначені дані у дослідженні вказують на серйозний вплив корупції на суспільство України, особливо в умовах воєнного конфлікту. Діяльність НАБУ та САП свідчить про певний прогрес у боротьбі з цим явищем та надає значний економічний ефект. Важливим є також створення та розвиток інституцій, таких як АРМА, які сприяють конфіскації та управлінню активами, пов'язаними із злочинною діяльністю.

Запровадження антикорупційної стратегії до 2025 року та активність Міжвідомчої робочої групи щодо цифрової трансформації свідчать про прагнення забезпечити прозору діяльність та боротьбу з новими корупційними схемами. Проте, залишаються важливими завданнями забезпечення незалежності та ефективності судової системи, посилення етичних стандартів та освіти громадян. Взаємодія з міжнародними антикорупційними структурами та організаціями важлива для обміну досвідом та впровадження найкращих практик у боротьбі з корупцією. Україна має продовжувати активно співпрацювати на міжнародному рівні для досягнення успіхів у цій сфері.

В цілому, боротьба з корупцією в Україні вимагає комплексного підходу та постійної роботи у всіх сферах суспільства з метою забезпечення чесного та прозорого функціонування держави.

ВИСНОВКИ

Фінансова розвідка є незамінним інструментом у боротьбі з корупцією та фінансовою злочинністю, оскільки вона допомагає виявляти та моніторити незаконні фінансові операції та корупційну діяльність. Важливими елементами фінансової розвідки є виявлення ознак злочину, ідентифікація його учасників та бенефіціарів, аналіз фінансових механізмів, виявлення внутрішніх зв'язків між корупцією та фінансовою злочинністю.

Міжнародні організації, такі як FATF і Світовий банк, відіграють ключову роль у координації боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та корупцією на глобальному рівні. Спільна міжнародна співпраця та впровадження їх рекомендацій допомагають зміцнювати фінансову безпеку та зменшувати ризики корупції.

Однак важливо підкреслити, що ефективність боротьби з корупцією вимагає не лише співпраці міжнародних організацій та правоохоронних органів, але і активної участі приватного сектору та громадянського суспільства. Спільні зусилля всіх зацікавлених сторін є важливим фактором у досягненні успіху в боротьбі з корупцією та забезпеченні фінансової безпеки.

В процесі дослідження доведено, що корупція лишається однією з основних загроз для національної безпеки України та серйозно впливає на її можливості в контексті розв'язання питань, пов'язаних з воєнним конфліктом. Річні втрати від корупції сягають значної суми для державного бюджету, і це вимагає посилення антикорупційних заходів та розроблення нових стратегій для подолання цього соціального явища. Україна, яка прагне до інтеграції до Європейського Союзу, повинна використовувати найкращі практики та досвід країн ЄС у сфері боротьби з корупцією. Важливо пам'ятати, що корупція має міжнародний характер, і співпраця з іншими державами є ключовим кроком у цьому процесі. За даними Transparency International на 2022 рік, індекс сприйняття корупції свідчить про певний прогрес України в боротьбі з корупцією. Однак для досягнення більших

результатів, Україні слід продовжувати реформи та поліпшення антикорупційних заходів.

Аналіз Базельського індексу протидії легалізації (відмиванню) коштів вказує на те, що Україна виявляє покращення у цій сфері у 2022 році, займаючи 65-те місце серед 128 країн з рейтингом 5,09, що свідчить про середній рівень ризику відмивання коштів. Порівняно з 2021 роком, Україна підвищила свій рейтинг на 0,15 пунктів. Для більш детального аналізу ризику можна використовувати показники ризику хабарництва з TRACE Matrix, де Україна займає 103-тє місце із загальним рейтингом 52, що свідчить про ризик на рівні нижче середнього. Порівняно з попереднім роком, Україна покращила свій рейтинг на 0,15 пунктів.

Аналіз діяльності Держфінмоніторингу з 2018 по 2022 рік свідчить про тенденцію зменшення загальної кількості переданих матеріалів правоохоронним органам. Проте цю тенденцію компенсує зростання кількості матеріалів, які направлені до інших правоохоронних органів, зокрема, до Офісу Генерального Прокурора. Позитивною є активна співпраця з НАБУ та збільшення виявлених правопорушень у 2020 та 2021 роках. Також важливо відзначити активну роль у боротьбі з корупцією у співпраці з Офісом Генерального Прокурора. Незважаючи на певну динаміку, служба продовжує важливу роль у фінансовому моніторингу та боротьбі з корупцією в Україні. Найвищий рівень корупційних проявів був зафіксований у 2018 році, але з того часу ми спостерігаємо стабільне зменшення цього явища.

Під час проведення антикорупційних заходів, важливо враховувати рекомендації від FATF та Європейського Союзу, які вказують на необхідність подальшого вдосконалення законодавства та інструментів контролю за операціями з віртуальними активами з метою подальшого зменшення корупційних ризиків.

Результати опитування серед громадян щодо оцінки корупції в Україні свідчать про те, що корупція залишається однією з найсерйозніших та найважливіших проблем для України, особливо після повномасштабної

війни. Високий рівень обурення та обування серед громадян підкреслює той факт, що корупція має серйозний негативний вплив на українське суспільство. Діяльність НАБУ та САП, а також інших інституцій, таких як АРМА, є важливими кроками у боротьбі з цією проблемою та призвели до значного економічного виграшу.

Важливими ініціативами є запровадження антикорупційної стратегії до 2025 року та активність Міжвідомчої робочої групи щодо цифрової трансформації, орієнтовані на забезпечення прозорості та боротьбу з новими корупційними схемами. Проте, залишаються завданнями забезпечення незалежності та ефективності судової системи, підвищення етичних стандартів та освіти громадян.

Удосконалення методів боротьби з корупцією в Україні є критично важливим завданням для забезпечення прозорого та чесного функціонування держави. Для досягнення цієї мети пропонується зміцнювати антикорупційні інституції, оновлювати законодавство, підвищувати прозорість, реформувати судову систему, посилювати етичні стандарти та активізувати участь громадянського суспільства. Важлива також міжнародна співпраця для обміну досвідом та успішним впровадженням антикорупційних заходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures - Ukraine 2nd Enhanced Follow-up Report & Technical Compliance Re-Rating. Follow-up report. June 2020. URL: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/fur/Moneyval-2nd-Follow-Up-Report-Ukraine-2020.pdf> (дата звернення: 07.08.2022) 103
2. Bukhtiarova Alina, et al. Assessment of financial monitoring efficiency in the banking system of Ukraine. 2023. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/4988>
3. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee. Fighting Corruption in the EU. – Brussels: European Commission, 06.06.2011. 18 p.
4. Enhancing Government Effectiveness and Transparency The Fight Against Corruption by the World Bank Group, Revised on October 3, 2020, Accessed on November 18, 2022 URL: <https://star.worldbank.org/publications/enhancing-government-effectiveness-and-transparency-fight-against-corruption>
5. FATF (2023), *Countering Ransomware Financing*, FATF, Paris. URL: <http://www.fatf-gafi.org/publications/MethodsandTrends/countering-ransomware-financing.html>
6. FATF-corruption: a reference guide and information note on the use of the fatf recommendations to support the fight against Corruption. Accessed on November 15, 2022 URL: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Corruption%20Reference%20Guide%20and%20Information%20Note%202012.pdf>
7. International Monetary Fund. *IMF Policy Paper: The Bali Fintech Agenda*, URL: <https://www.imf.org/en/Publications/PolicyPapers/Issues/2018/10/11/pp101118-bali-fintech-agenda>

8. Resolution on the candidate status of Ukraine, the Republic of Moldova and Georgia 2022/2716 (RSP). URL: <https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/printficheglobal.pdf?id=739315&l=en> (дата звернення: 09.08.2022)

9. Reznik Oleg, Utkina Maryna, Bondarenko Olha. Financial intelligence (monitoring) as an effective way in the field of combating money laundering. *Journal of Money Laundering Control*, 2023, 26.1: 94-105.

10. Trade-Related Illicit Financial Flows in 134 Developing Countries 2009-2018) URL: <https://gfintegrity.org/report/trade-related-illicit-financial-flows-in-134-developing-countries-2009-2018/>

11. Баранов Р. О. Формування та реалізація державної політики запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. дис. доктора екон. наук спец. 08.00.09 / 25.00.02. Р. О. Баранов. Національна академія державного управління при Президентові України, Київ, 2018. 311с.

12. Бачинська І.С. Детермінанти корупції в Україні, або чому державні службовці залучені до корупційного процесу. *Ефективність державного управління*. 2012. Вип. 32. С. 377–382

13. Баштанник В. В., Терханов Ф. І. Удосконалення державного управління у сфері протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02\(6\)/11bvvozs.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02(6)/11bvvozs.pdf)

14. Буткевич С. А. *Фінансовий моніторинг: зарубіжний досвід та українська модель: монографія*. Сімферополь: Кримнавчпеддержвидав, 2012. 314 с.

15. Валюшко І.В. Соціальні чинники протидії корупції в Україні. *Стратегічні пріоритети*. 2013. № 2. С. 69–73.

16. Глуценко О. О., Семенен І. Б. Антилегалізаційний фінансовий моніторинг: ризик-орієнтований підхід: монографія. Київ : УБС НБУ, 2014. 350 с.

17. Градовська Марія. Досвід Європейського Союзу у запобіганні та протидії корупції. *Молодий вчений*, 2018, 11 (63): 105-110.

18. Гура В. В. Поняття корупції як економіко-правового феномену. *Вчені записки Університету «КРОК»*: зб.наук. праць. Київ: ВНЗ «Університет економіки і права «КРОК», 2021. Вип. № 4 (64). С. 76-84
19. Гура В. Корупція: поняття та види, причини виникнення. *Економічний аналіз*, 2022, 32.2: 73-81. URL: <http://econa.wunu.edu.ua/index.php/econa/article/view/2028>
20. Дудоров О. О., Тертиченко Т. М. Протидія відмиванню «брудного» майна: європейські стандарти та Кримінальний кодекс України : монографія. Київ, «Ваіте». 2015. 392 с.
21. Звіт Національного антикорупційного бюро України за I півріччя 2-23 року 59 с. URL:
22. Звіт про діяльність Державної служби фінансового моніторингу України за 2022 р. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2022ukr.pdf>
23. Звіт про діяльність Державної служби фінансового моніторингу України за 2021 р. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2021ukr.pdf>
24. Звіт ФАТФ. *Можливості та виклики нових технологій для ПБК/ФТ*, Париж, Франція. URL: <https://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/opportunities-challenges-newtechnologies-aml-cft.html>
25. Кікалішвілі М.В. Стратегія й тактика протидії корупційній злочинності в Україні: монографія. Запоріжжя: Гельветика, 2020. 415 с.
26. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / керівник авт. кол. доц. І.О. Ревак. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 220 с.
27. Кузьменко О.В., Доценко Т.В., Скринька Л.О. Роль фінансового моніторингу в сучасній системі забезпечення економічної безпеки національної економіки. *Науковий погляд: економіка та управління* . 2019. № 3 (65). С. 98 – 108.

28. Мандибура В.О. Корупція: інституційна сутність та механізм подолання: монографія. Київ: Парламентське видавництво, 2017. 487 с.
29. Марушко Н. С., Горбан І. М. Дотримання правових вимог в аудиторській діяльності при протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом. *Наукові перспективи (Naukovi perspektivi)*, 2022, 10 (28).
30. Марушко, Н. С.; Воляник, Г. М. Нелегальні фінансові потоки: базові дефініції та класифікація. *Науковий вісник НЛТУ України*, 2023, 33.2: 60-66.
31. Нонік В.В. Формування та реалізація антикорупційної політики в Україні: теорія, методологія, практика: монографія. Житомир: О.О. Євенок, 2019. 314 с.
32. Офіційна сторінка Basel AML Index. <https://index.baselgovernance.org/map>
33. Офіційна сторінка Financial Intelligence Unit https://www.zoll.de/DE/FIU/fiu_node.html
34. Офіційна сторінка TRACE International <https://www.traceinternational.org/trace-matrix#matrix-results>
35. Офіційна сторінка Transparency International <https://www.transparency.org/en/cpi/2022/index/ukr>
36. Офіційна сторінка Державної служби фінансового моніторингу України. URL: <https://fiu.gov.ua>
37. Офіційна сторінка Національного агентства з питань запобігання корупції URL: <https://nazk.gov.ua/uk/>
38. Офіційна сторінка ФАТФ <https://www.fatf-gafi.org/en/home.html>
39. П'ясецька-Устич С. В., Клочанка К. Р. Інституціоналізація корупційних відносин у соціально-економічній системі: специфіка України institutionalisation of corrupt relations within the socio-economic system: the specifics in ukraine. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*, 2018, 4.15: 21-28.

40. Передерій О. С. Реформування системи протидії легалізації коштів, здобутих незаконним шляхом в аспекті активізації європейської інтеграції України (теоретико-правовий аспект).» *Нове українське право* 2 (2022): 98-103.

41. Першин В. Г. Стандарти міжнародної фінансової спільноти в сфері протидії легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму. *Публічне право*, 2018, 1: 60-67.

42. Посібник щодо деяких аспектів здійснення фінансових розслідувань (дослідження фінансових відносин). 160 с.
URL:[https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20\(National%20Studies,%20Guidances%20etc\)/UKR_FINANCIAL%20INVESTIGATIONS%20MANUAL.pdf](https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20(National%20Studies,%20Guidances%20etc)/UKR_FINANCIAL%20INVESTIGATIONS%20MANUAL.pdf)

43. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдженню зброї масового знищення: Закон України № 361-IX від 06.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

44. Про запобігання корупції: Закон України № 1700-VII від 25 жовтня 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

45. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.08.2015 р. № 537. *Офіційний вісник України*. 2015 р. № 62. Ст. 2028

46. Рекомендації FATF. Міжнародні стандарти боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму і розповсюдженням зброї масового знищення. Методологія з оцінки відповідності рекомендаціям FATF та ефективності систем протидії відмиванню коштів та боротьби з фінансуванням тероризму правила та процедури 5-го раунду взаємних оцінок комітетом MONEYVAL. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/books/5%20round%20FATF.pdf>

47. Рекуненко І. І., Кобець Ж. О., Швидько І. О. Особливості формування та застосування системи фінансового моніторингу в Україні. 2020. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/78696>
48. Роуз-Екерман Сьюзен. Корупція та урядування. Причини, наслідки та зміни / пер. з англ. С. Кокізюк, Р. Ткачук. Київ : «К.І.С.», 2004. 296с.
49. Типологічне дослідження «Відмивання доходів від привласнення коштів і майна державних підприємств та інших суб'єктів, які фінансуються за рахунок державного та місцевих бюджетів» (2019 рік) URL:<https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/tipologi/tipologi-derzhfinmonitoringu>
50. Типологічне дослідження на тему: «Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму)» URL:<https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/tipologi/tipologi-derzhfinmonitoringu>
51. Трепак В. М. Протидія корупції в Україні: теоретико-прикладні проблеми: монографія. Львів: Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 442с.
52. Усатий Григорій. Криміногенна ситуація, що склалася у сфері легалізації коштів, здобутих злочинним шляхом. *Закон і норматив*. URL: <https://www.zakon-i-normativ.info/index.php/component/lica/?href=0&view=text&base=1&id=129452&menu=243233> (дата звернення: 07.08.2022)
53. Уткіна М. С. Фінансовий моніторинг як один із засобів протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2020, 7: 292-295.
54. Фінансова розвідка в Україні: збірник матеріалів науково-практичного семінару (25 листопада 2021 року) / уклад. В. С. Бліхар. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 164 с.
55. Фінансова розвідка України. 20 років розвитку та звершень: Збірка матеріалів з нагоди 20-річчя з дня створення Державної служби

фінансового моніторингу України. Київ, 2022. 158 с. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/20rokiv/2201041816rokivFinMonitoringspreedSmallFileSize.pdf> (дата звернення: 11.08.2022)

56. Шевченко Н. Копитко М., Мігус І. Напрями зниження рівня корупції в Україні в умовах кризових явищ та підвищення необхідності легалізації доходів» *Вчені записки Університету «КРОК»* 2 (70) (2023): 21-28.

57. Шереметьєва О. Ю. Інституціонально-правові основи запобігання і протидії корупції та відмиванню грошей. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 3. С. 128–133

ДОДАТКИ